ORTODOKSİA

Ahlakî ve dinî resale

Müdiri mes'ul
MELETİOS LUKAKİS

Mahal idare
FENER RUM PATRİKHANESİ

# ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

*Περιοδικὸν ἠθικοθρησκευτικὸν*

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

*Ἔτος ΙΒ' — ΚΠολις. — Νοέμβριος 1937. — Τεῦχος 11.*



## Η ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ

«Ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ Νόμῳ καὶ οἱ Προφῆται εὑρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ». (Ἰω. 1, 46).

Ὁπόσην ἁγίαν χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν, ὁποίους πόθους ἱεροὺς καὶ ἀνησυχίας εὐγενεῖς ἀπηχεῖ ἡ χαροποιὸς αὕτη ἀνακοίνωσις τοῦ Φιλίππου! Ὅ,τε Ναθαναὴλ καὶ ὁ Φίλιππος ἀνῆκον εἰς τὴν μικρὰν μὲν ἀλλ' ἐκλεκτὴν μερίδα τῶν εὐσεβῶν ἰσραηλιτῶν οἱ ὁποῖοι μὲ ἀγωνιώδη πόθον, μὲ ἐλπίδα καρτερικὴν «προσεδέχοντο λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ» καὶ ἀνέμενον τὴν ἐμφάνειαν τοῦ Ἐνσαρκοῦντος τὴν νοσταλγικὴν προσδοκίαν τοῦ Ἔθνους. Ἐνέκυπτον ἀμφότεροι εἰς τὴν μελέτην τῶν Γραφῶν, ἡ δὲ ρεμβώδης ψυχή των προσεπάθει εἰς τοὺς ὑπερκοσμίους ὁραματισμούς της νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ ἀναπλάσῃ ἀπὸ τὰς αἰνιγματώδεις καὶ συμβολικὰς τῶν προφητῶν ρήσεις τὴν εἰκόνα Ἐκείνου, εἰς τοῦ Ὁποίου τὴν ὑποδοχήν, ἐν ἐπιγνώσει μὲν διὰ τῶν προρρήσεων καὶ τῶν θείων

ἐπαγγελιῶν, ἀνεπιγνώστως δὲ διὰ τῶν νομικῶν διατάξεων καὶ τῶν τελετουργικῶν πράξεων καὶ διὰ γεγονότων, παρεσκευάζετο ὁ ἐκλεκτὸς λαός.

Τί σημαίνει ἂν αἱ ἐθνικαὶ περιπέτειαι καὶ ἡ μακροχρόνιος μετ' ἄλλων λαῶν διατριβὴ ἤμβλυναν πολλάκις τῆς προσδοκίας τὸ αἴσθημα; Τί ἂν οἱ Φαρισαῖοι καὶ ὁ ἀνάξιος ἰουδαϊκὸς κλῆρος, διαθρύπτοντες τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, διερεθίζοντες τὸ πρὸς τοὺς ξένους μῖσος καὶ τὴν πλεονεξίαν τοῦ λαοῦ, διέστρεψαν τὴν θείαν καὶ παγκόσμιον ἀποστολὴν τοῦ Μεσσίου, καὶ παρέστησαν τὰ κατ' αὐτὸν ἐπὶ τὸ κοσμικώτερον καὶ ἰουδαϊκώτερον; Ἡ εἰκὼν τοῦ ἀναμενομένου Λυτρωτοῦ, ἀσαφὴς μὲν καὶ ἀπροσδιόριστος, προσφιλὴς ὅμως πάντοτε καὶ ποθεινὴ περιεφοίτα τὰ πνεύματα, ἀποτελοῦσα τὸ κινοῦν ἐλατήριον τοῦ πνευματικωτέρου βίου τοῦ Ἔθνους.

Δὲν ἀπαιτεῖται δὲ μακρὰ μελέτη τῶν μνημείων τῆς Ἱερᾶς παρ' Ἑβραίοις Φιλολογίας, διὰ νὰ βεβαιωθῇ τις ὅτι τῆς ὅλης Ἱστορίας τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, μία ἰδέα δεσπόζει ἰσχυρά, σταθερὰ πάντοτε καὶ ἀναλλοίωτος δι' ὅλων τῶν ἱστορικῶν μεταπτώσεων καὶ τῶν ἀμφιστρόφων κλίσεων τοῦ ἐξαιρετικοῦ τούτου ἔθνους, πληροῦσα τὴν ἐθνικὴν ζωὴν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ ἀναχρωννύουσα κατὰ τρόπον μοναδικὸν τὴν ὅλην ἱστορικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν, ἡ Ἰδέα τοῦ Μεσσίου. Ἡ εἰς αὐτὴν ἐγκαρτέρησις καὶ ἡ ἔμμονος ἐλπὶς διὰ τριάκοντα ὅλων συναπτῶν αἰώνων ὁμοιάζει πρὸς τὰς κατ' ἀναλλοίωτον ἐπανάληψιν τελουμένας ὑπὸ τῆς φύσεως ἢ ὑπὸ τοῦ ἐνστίκτου πράξεις. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Μαϊμονίδης, διάσημος ἐκπρόσωπος τοῦ ἰσπανικοῦ ἑβραϊσμοῦ καὶ πολέμιος τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν τῷ περὶ θρησκείας ἔργῳ αὐτοῦ λέγει ὅτι ὁ μὴ πιστεύων εἰς τὸν Μεσσίαν καὶ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ μὴ προσδοκῶν ἀπαρνεῖται τὸν Νόμον καὶ τοὺς Προφήτας, διότι πάντες μαρτυροῦσι περὶ αὐτοῦ.

Ἔχει δὲ ἡ πίστις αὕτη βαθείας τὰς ρίζας της εἰς τὸ ἀπώτατον παρελθὸν καὶ εἶναι τόσον παλαιὰ ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ὡς ἀντίδοτον τῶν ἀκολούθων τῆς πρώτης παραβάσεως κακῶν, λαμβάνει ὁ γενάρχης τὴν ἐπαγγελίαν περὶ τοῦ μέλλοντος Λυτρωτοῦ, ὅστις θὰ κατέλυε τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας « αὐτός σου τηρήσει (συντρίψει) κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν » [1]. Καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἐφεξῆς ἡ πρώτη αὕτη προφητεία καὶ ἀνανεοῦται εἰς ἀποκαλυπτικὰς ἀνακοινώσεις καὶ εὐλογίας πρὸς τοὺς πατριάρχας Νῶε, Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.

Δὲν εἶναι ἀκόμη οὔτε σαφεῖς οὔτε ἀκριβεῖς περὶ τὰς λεπτομερείας αἱ σχετικαὶ προφητεῖαι, εἶναι ὅμως ἐπαρκῶς ἀποκαλυπτικαὶ τῆς βουλῆς

[1]) Γενέσ. 3, 14—15.

τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς ἰδιαζούσης θέσεως καὶ τοῦ ἐξαιρετικοῦ προορισμοῦ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῷ προαναγγελλομένῳ ἔργῳ.

Βεβαίως τὴν μεσσιακὴν ἰδέαν ἀποτελοῦσι δύο στοιχεῖα διάφορα, τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ πνευματικόν, τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὸ θεῖον. Ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἰουδαίου ἡ ἱδρυθησομένη βασιλεία, ἡ παγκόσμιος βασιλεία τοῦ Θεοῦ, παρίσταται ὡς κοσμική, περιλαμβάνουσα πάντα τὰ ἔθνη ὑπὸ τὸ ἰουδαϊκὸν σκῆπτρον· Τὸ δὲ ὄνειρον τοῦτο τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ κυριαρχίας ἐπὶ τοσοῦτον δεσπόζει τῶν καρδιῶν, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι, καίπερ πολλὰ διδαχθέντες περὶ τῆς ὑπερκοσμίου ἀποστολῆς τοῦ Σωτῆρος, προβάλλουσιν εἰς αὐτὸν μικρὸν πρὸ τῆς Ἀναλήψεως τὸ ἐρώτημα « Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰσραήλ ; » [1]) Ἀλλὰ λησμονοῦνται ἢ παραγνωρίζονται ἐν τῷ ἐθνικῷ ἐγωϊσμῷ αἱ προφητικαὶ ἐκεῖναι ρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐξ ὁλοκλήρου μὲν ἐλλείπει ἡ κοσμικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ὄψις τῆς μεσσιακῆς ἐλπίδος, προδιαγράφεται δὲ ἡ μέλλουσα βασιλεία ὡς ἐσωτερικὴ βαθεῖα σχέσις μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς [2]). Ἐὰν δὲ κατὰ ταύτας συγκληρονόμοι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ γίνονται ὅλοι οἱ λαοί, εἶναι πρόδηλον ὅτι πᾶσα ἰουδαϊκὴ στενότης καὶ μονομέρεια ἐν τῇ θρησκευτικῇ καὶ τῇ πολιτικῇ σφαίρᾳ ἔμελλέ ποτε νὰ καταργηθῇ.

Ἐξελίσσεται βραδύτατα ἡ οἱονεὶ ἐμβρυώδης ἐκείνη ἐπαγγελία πρὸς τὸν πρῶτον παραβάτην τῆς θείας ἐντολῆς περὶ τοῦ ἀπογόνου τῆς γυναικὸς καὶ ἡ ταύτην παρακολουθοῦσα μεσσιακὴ Ἰδέα, χωροῦσα κατ' ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον ὀργανικήν, καθὼς μυστηριώδης βραδύτης σημειοῦται καὶ εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς Προσδοκίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κατὰ καιροὺς ἐπιβραδύνσεις, δὸς δ' εἰπεῖν, καὶ τὰς διακοπὰς τῆς ἀναπτύξεως, ὀφειλομένας εἰς τὴν ἀστασίαν καὶ τὰς συχνὰς ἀποπλανήσεις τοῦ λαοῦ, εὐκρινὴς προφαίνεται πάντοτε ἡ ἀναλλοίωτος θέλησις τοῦ Θεοῦ νὰ διασώσῃ παρὰ τῷ ἐκλεκτῷ λαῷ τὴν ἐλπίδα κρείττονος καταστάσεως καὶ νὰ διατηρήσῃ τὰ πρῶτα καὶ οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς παγκοσμίου θρησκείας τοῦ μέλλοντος.

Οἱ ἀγῶνες τῶν ἑκάστοτε ἡγουμένων τοῦ λαοῦ πρὸς διατήρησιν τῆς μονοθεΐας, ὡς τοῦ κυριωτάτου στοιχείου τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκείας, αἱ προρρήσεις περὶ ἐπεκτάσεως τοῦ εἴδους τούτου τῆς θρησκείας ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἡ προαναγγελία ὅτι πρὸς τοῦτο θὰ ἀπέστελλεν ὁ Θεὸς τὸν Μεσσίαν ἢ Χριστὸν αὐτοῦ, τὰ τρία ταῦτα στάδια τῆς προφητικῆς

---

1) Πρξ. 1, 6.

2) Ὠσηέ, 2, 19.

ἐνεργείας εἶναι οἱ σταθμοὶ τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῆς Μεσσιακῆς Ἐλπίδος.

Ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς θεσπίζει δι᾽ αὐστηρῶν διατάξεων τὴν ἀποκλειστικὴν λατρείαν τοῦ Γιαχβέ. Ὁ Κριτὴς Σαμουὴλ ἀποτρέπει τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τῆς εἰδωλικῆς λατρείας τοῦ Βάαλ καὶ τῆς Ἀστάρτης. Ὁ ζηλωτὴς Ἠλίας καὶ ὁ Ἐλισσαιὲ ἐκδιώκουσι τὰς ψευδεῖς θεότητας καὶ ἀναστηλοῦσι τὴν ἀληθῆ λατρείαν.

Ὁ Ἠσαΐας εἰς τὰς θεηλάτους ἐμπνεύσεις του διοπτεύει εἰς τὰ βάθη τοῦ Μέλλοντος τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς κέντρον τῆς ἀληθοῦς λατρείας, εἰς ὃ «ἥξουσι πάντα τὰ ἔθνη». Ὁ Ἱερεμίας εὐτόλμως διακηρύττει πρὸς τοὺς ἀποκλειστικοὺς ἰουδαίους τοὺς οὐσιώδεις χαρακτῆρας τῆς θρησκείας ὡς ἐσωτέρας ἑνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐπεκτεινομένης καὶ ἐπὶ τοὺς ἐθνικούς. Ὁ Ἰεζεκιὴλ στηρίζων τὴν ἐλπίδα τοῦ δούλου ἰουδαϊσμοῦ προαναγγέλλει τὴν λύτρωσιν τοῦ Ἔθνους. Ὁ Ἀγγαῖος, ὁ Ζαχαρίας, ὁ Μαλαχίας, οἱ τρεῖς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν προφῆται, εὐαγγελίζονται τὴν ὅσονούπω ἐγκαθιδρυομένην νέαν κατάστασιν, τὴν νέαν λατρείαν.

Καὶ ὅσῳ ὁ χρόνος παρέρχεται ἐγγίζων πρὸς τὸ πλήρωμά του, ὅσῳ ἡ προσδοκία χωρεῖ πρὸς τὴν πραγμάτωσίν της, τόσῳ καὶ ἀποκαλυπτικώτεραι, εὐκρινέστεραι καθίστανται αἱ εἰκόνες τῶν προορωμένων. Γενικῶς καὶ ἀορίστως παρεχομένη ἡ περὶ Μεσσίου ἐλπὶς τὸ πρῶτον πρὸς τοὺς ἐκπτώτους τοῦ Παραδείσου, εἰδικεύεται ἀκολούθως πρὸς τὸν Νῶε διὰ τῆς ἀναγγελίας ὅτι ὁ Λυτρωτής, θὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ σημιτικοῦ γένους, καθορίζεται καλλίτερον πρὸς τὸν Ἰακώβ, προλέγοντα ὅτι ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν θὰ ἀναφανῇ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἀποκαλύπτεται κατὰ βαθμηδὸν αὔξουσαν σαφήνειαν πρὸς τὸν Ἠσαΐαν, ὁρίζοντα τὴν δαυϊτικὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν τοῦ Μεσσίου, ὅστις ἔσται θαυμαστὸς σύμβουλος, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, Θεὸς ἰσχυρός, Ἐμμανουήλ, πρὸς τὸν Μιχαίαν προλέγοντα τὴν ἐπιφυλασσομένην εἰς τὴν ταπεινὴν πολίχνην Βηθλεὲμ δόξαν, πρὸς τὸν Δανιήλ, πρὸ πεντακοσίων ἤδη ἐτῶν προλέγοντα τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος.

Οἱ αἰῶνες ἐν ἀλληλουχίᾳ ἀδιακόπῳ μυστηριωδῶς ἀναπτύσσουσι τὴν Μεσσιακὴν Ἰδέαν διαγράφοντες μετὰ προϊούσης βαθμηδὸν ζωηρότητος τὴν εἰκόνα τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος τῶν ἀνθρώπων καὶ προκαταγγέλλοντες διὰ μακραίωνος σειρᾶς γεγονότων, θεσμῶν, προφητῶν, μέχρι τοῦ Προδρόμου Ἰωάννου, τὸν συντρίψοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως, τὴν πηγὴν τῆς εὐλογίας καὶ τὴν προσδοκίαν πάντων τῶν ἐθνῶν, τὸν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης, τὸν ἄγγελον τῆς Διαθήκης, τὸν γόνον τῆς Παρθένου, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, τὸν Δίκαιον, ὅς ἀνατελεῖ ἐκ τῆς

γῆς καὶ ἥξει ὡς ὑετὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὅς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνήνεγκε καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, τὸ σωτήριον ὅ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, τὸν Ἐρχόμενον, τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ τὸν αἴροντα τὰς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου. Καὶ αἱ γενεαὶ μεταβιβάζουσιν εἰς τὰς διαδόχους τὴν ἐλπίδα τοῦ Λυτρωτοῦ ὡς παράδοσιν σεβασμίαν καὶ προσφιλῆ, μέχρις αὐτῶν τῶν ἡμερῶν τῆς πληρώσεώς της.

Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐν τῷ πληρώματι τοῦ χρόνου ἐπεφάνη ἐν σαρκὶ Ἐκεῖνος «ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ Νόμῳ καὶ οἱ Προφῆται» καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὰ πλήθη ὁ Κήρυξ τῆς ἐρήμου πολλοὶ ὡς Μεσσίαν ἀπεδέχθησαν αὐτὸν καὶ ὡς τοιοῦτον μετὰ ζωηροτάτων ἐπευφημιῶν ὑπεδέχθη ὁ λαὸς κατὰ τὴν ὑστάτην εἰς Ἱεροσόλυμα ἄνοδον. Τὴν πλήρωσιν τῶν προφητειῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διακηρύσσοντες καὶ οἱ Ἀπόστολοι, εἰς ταύτας ἀνέφερον καὶ δι᾽ αὐτῶν διεφώτιζον τὰ γεγονότα τοῦ βίου τοῦ Κυρίου, ἰδίᾳ τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασιν. Πόσον πράγματι ἀμοιβαίως συμπληροῦνται καὶ διαφωτίζονται αἱ δύο Διαθῆκαι! Ἐν τῇ Παλαιᾷ ὑπολανθάνει ἡ Καινὴ καὶ ἐν τῇ Καινῇ ἀναπτύσσεται καὶ τελειοῦται ἡ Παλαιά, κατὰ τὸ Αὐγουστίνειον «Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus Testamentum in Novo patet».

Ἐὰν δὲ καὶ πολλοὶ τῶν ἰουδαίων εἴτε κατὰ παραπλάνησιν εἴτε καὶ ἐξ οἰκείας προαιρέσεως δὲν ἀπεδέχθησαν τὸν θεῖον Λυτρωτήν, τοῦτο δὲν εἶναι θαυμαστόν. Ὀφείλεται εἰς τὴν κρατοῦσαν τότε ἠθικὴν κατάπτωσιν τῶν ἰουδαίων, τὴν ὁποίαν διὰ ζοφερῶν μὲν χρωμάτων περιγράφει ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Φλάβιος Ἰώσηπος, κατ᾽ ἀκρίβειαν δὲ χαρακτηρίζει ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος. «Τοιαύτη εἶναι πάντοτε ἡ ἱστορία τῆς Χάριτος — λέγει νεώτερος τις ἀπολογητής, ὁ Hettinger — Αἱ μὲν ἁγναὶ ψυχαὶ ἑλκύονται πρὸς αὐτήν, οἱ δὲ πονηροὶ ἐμμένουσι καὶ ἀποσκληρύνονται ἐν τῇ κακίᾳ. Ὁμοιάζει ἡ χάρις πρὸς τὸν ἥλιον, τὸν ἀπαλύνοντα ἅμα καὶ σκληρύνοντα». Θαυμαστὸν εἶναι ὅτι παρ᾽ ὅλην τὴν ὠργανωμένην ἀγρίαν ἀντίδρασιν τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων καὶ τὴν ἰσχυρὰν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπιρροήν, ἡ προκαταγγελθεῖσα ἐν τοῖς προφήταις νέα τάξις τῶν πραγμάτων ἐγκαθιδρύθη ἐν αὐτῇ τῇ Μητροπόλει τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὅτι ἐκεῖ συνεπήχθη ἡ πρώτη Ἐκκλησία ἀποτελεσθεῖσα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ Ἰουδαίων.

*Ἐν Χάλκῃ τῇ 30 Νοεμβρίου 1937.*

† Ο ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ
Σχολάρχης τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς.

# ΕΓΚΩΜΙΟΝ
# ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΝΔΟΞΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΑΝΔΡΕΑΝ

« Καὶ ἤχησαν τὰ ρήματα αὐτοῦ τῷ κόσμῳ, καὶ ἐκύκλωσαν ὥσπερ τροχός, καὶ ἔφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτῶν τῇ οἰκουμένῃ ».
(Ψαλμ. ϟστ', 4).

Λαμπρά, Παναγιώτατε Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, φιλέορτον ἐκκλησίασμα, λαμπρὰ καὶ πάλιν ἐπιτελεῖται ἑορτή, καὶ θεία συγκροτεῖται πανήγυρις. Καὶ πάλιν ὕμνοι ἱεροί, καὶ πνευματικὰ σήμερον μελῳδοῦνται ᾄσματα ὑπὸ τοῦ χριστοφόρου λαοῦ, ὁ ὁποῖος αὐθόρμητος συνηθροίσθη εἰς τὸ ἅγιον τοῦτο τοῦ Κυρίου σκήνωμα. Συνῆλθε, ναί, καὶ πάλιν σήμερον ὁ φιλέορτος τοῦ Κυρίου λαὸς εἰς τὸν πάνσεπτον Πατριαρχικὸν Ναόν, ἵνα μετ' εὐλαβείας τιμήσῃ καὶ μετὰ ζέοντος πόθου ἀνευφημήσῃ τὸν ἔνδοξον τοῦ Χριστοῦ μαθητὴν καὶ Ἀπόστολον, Ἀνδρέαν τὸν Πρωτόκλητον. Καὶ τῆς πανδήμου ταύτης καὶ ἱερᾶς πανηγύρεως προΐσταται καὶ προεξάρχει ἡ θεοφρούρητος καὶ σεπτὴ τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου Κορυφή, μετὰ τῆς σεβασμίας τῶν ἱεραρχῶν χορείας, τὴν μυστικὴν καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦσα, καὶ ἱκετηρίους δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν ἀναφέρουσα, ἐπάξιον δ' ἅμα ὕμνον ἀναμέλπουσα καὶ εὐσεβοφρόνως τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ θείου Ἀποστόλου, ὡς τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς κορωνίδος ταύτης τῶν πόλεων.

Ὄντως πανηγύρεως ἀξία ἡ ἡμέρα αὐτη. Ἀλλ' ἓν μόνον, φαίνεταί μοι, μετριάζον αὐτῆς τὸ εὐφρόσυνον. Μίαν μόνον διορῶ σκιερὰν γραμμὴν ἐπὶ τῆς φωτεινῆς εἰκόνος, ἣν προβάλλει ἡ πανήγυρις αὕτη. Καὶ τοῦτο εἶναι ὅτι ἀμηχανίᾳ ἤδη συνέχομαι, πῶς καὶ μὲ ποῖα μυρίπνοα ἄνθη νὰ πλέξω ἐπαξίως τοῦ κήρυκος τούτου τῆς πίστεως τὸν ὀφειλόμενον στέφανον. Διότι ποία γλῶσσα δύναται κατ' ἀξίαν νὰ εὐφημήσῃ τὸν τοῦ Κορυφαίου αὐτάδελφον, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐν τῷ βυθῷ τῆς ἀγνωσίας πλανωμένους τῷ ἀγκίστρῳ τοῦ σταυροῦ ἀνείλκυσε καὶ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ προσήγαγε; Ποῖος δὲ νόμος ἐγκωμίων δὲν ἐλέγχεται ἐλαττούμενος ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἔργων, τῶν θαυμάτων καὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ πανευφήμου Ἀποστόλου, ὁ ὁποῖος τὰς φρυγανώδεις τῶν ἀσεβῶν μυθουργίας κατέφλεξε, καὶ τὰ ἔθνη διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐζώγρησεν; Ἀλλὰ καὶ ποῖος δὲν ἐνδοιάζει εὐλόγως καὶ ἀποδειλιᾷ, ἵνα στηλογραφήσῃ τὰ πολλὰ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν ἀγωνίσματα, καθ' ἃ πρὸ οὐδενὸς ὑποχωρεῖ, μιμούμενος μέχρι

θανάτου τὰ πάθη τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, καὶ « σκύβαλα τὰ πάντα ἡγεῖται ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ ; » (πρβλ. Φιλιπ. γ', 8).

Πόθεν ὅμως, ἀγαπητοί, ἡ τοσαύτη τοῦ Πρωτοκλήτου παρρησία καὶ τόλμη ; Τί τὸ παρορμῆσαν αὐτόν, ἵνα τῶν οὐρανίων περιπολεύῃ τὰ κάλλη, καὶ εὐθαρσῶς τοῖς πᾶσιν εὐαγγελίζηται « τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ; » (Πράξ. κη', 28). Τίς, ἐν μιᾷ λέξει, ὁ ἐνεργήσας ἐν αὐτῷ καὶ τοῖς συναθληταῖς αὐτοῦ, τὴν μεταβολὴν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας αὐτῶν ; Ἰδού, πῶς εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ, ἱερός τις πατήρ· « διὰ τοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἤχου, ὄντως υἱοὶ βροντῆς γεγόνασιν οἱ Ἀπόστολοι » (Θεσ. Γρηγ. Λόγ. εἰς Πεντ.).

Ὅτε δηλονότι τὸ πανάγιον Πνεῦμα, κατὰ τὴν ἀψευδῆ τοῦ Κυρίου ὑπόσχεσιν, κατῆλθεν ἐν τῷ ὑπερῴῳ, ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν καὶ ὡς βιαία πνοή, καὶ « ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι » (Πράξ. β', 4) οἱ Ἀπόστολοι, τὴν ὁποῖον κολυμβήθραν οὕτω πνευματικὴν ὁ Σωτὴρ ἀπειργάσατο, τότε τοῦτο τὴν μεταβολὴν ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἐνήργησε, καθίσαν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους μετέβαλε τὰς ταπεινὰς ἃς εἶχον περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ ἰδέας αὐτῶν, καὶ ἐγνώρισεν εἰς αὐτοὺς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ αἰώνιον τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, εἰς τρόπον ὥστε, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι πρὸ μικροῦ ἐφιλονείκουν πρὸς ἀλλήλους « τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων » (Λουκ. κβ', 24), νῦν ἐθεώρουν τιμὴν καὶ δόξαν ἑαυτῶν νὰ λογίζωνται μικροὶ καὶ ἐξουθενημένοι, καὶ νὰ καυχῶνται κηρύττοντες, ὡς πρὸ ὀλίγου ἠκούσατε, τὸ « ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν.... ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι » (α' Κορ. δ', 10).

Ἦσαν τοσοῦτο δειλοὶ ἐν ἀρχῇ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀπόστολοι, ὥστε ὁ μὲν ἐκ τούτων, « καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν » (Μάρκ. ιδ', 52)· ὁ δὲ ἠρνήσατο τὸν θεῖον διδάσκαλον· καὶ οἱ λοιποί, « ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πάντες » (ἔν. ἀν.). Ἡ κάθοδος δὲ ἐπ' αὐτοὺς τοῦ παναγίου Πνεύματος, μετέβαλε τὴν δειλίαν καὶ τὸν φόβον τῆς καρδίας αὐτῶν εἰς ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα, οὕτως ὥστε ἐξῆλθον πάραυτα ἐκ τοῦ ὑπερῴου, « οὗ ἦσαν καταμένοντες » (Πράξ. α', 13), καὶ ἐκήρυττον τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ μετ' ἀφοβίας καὶ θάρρους, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ταραχθῶσιν ἢ δειλιάσωσιν, οὔτε ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ φυλακῶν, οὔτε ἐκ τῶν δαρμῶν καὶ βασάνων, οὔτε καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ θανάτου· τοὐναντίον μάλιστα ἔχαιρον διὰ πάντα ταῦτα· ἔχαιρον, « ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι » (πρβλ. Πράξ. ε', 41). Καὶ ἰδοὺ νῦν, ὁ δειλότατος Πέτρος, ὁ μὴ τολμῶν νὰ ὁμολογήσῃ ἑαυτὸν μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ ἐνώπιον μιᾶς παιδίσκης, ἵσταται ἀφόβως καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ δημηγορεῖ καὶ κηρύττει ἐνώπιον μυριαρίθμου λαοῦ, καὶ ἑλκύει εἰς τὸν Χριστόν, « ψυχὰς ὡσεὶ τρισχιλίας » (πρβλ. Πράξ. β', 14.

41). Καὶ ἰδοὺ νῦν, οἱ ἁλιεῖς ἐκεῖνοι καὶ ἄσημοι, οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀπαίδευτοι, καταισχύνουσι τοὺς σοφούς, καὶ ταπεινοῦσι τοὺς ἰσχυρούς, καὶ ἐξερευνῶντες τὰ βάθη τῆς θεότητος προκαλοῦσι τὸν θαυμασμὸν πάντων καὶ τὴν ἔκπληξιν· «καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον» (Πράξ. δ', 13). Ταῦτα δὲ πάντα, διότι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔδωκεν αὐτοῖς, κατὰ τὴν Γραφήν, «φρόνησιν καὶ σοφίαν πολλὴν σφόδρα, καὶ χῦμα καρδίας» (Γ' Βασ. δ', 29). Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία ἀπεργάζεται καὶ καθιστᾷ τοὺς ἀσθενεῖς ἰσχυρούς, τοὺς ἀγραμμάτους σοφούς, τοὺς πηλίνους πυρίνους, τοὺς ἁλιεῖς θεολόγους. Καὶ τὴν χάριν ταύτην ὁ Ἰ. Χρυσόστομος συνιστᾷ νὰ συγκρατῶμεν διὰ τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῆς ἐλεημοσύνης, ἄνευ τῆς ὁποίας, «ἄπεισι, λέγει, καὶ ἀναχωρεῖ» (τόμ. θ', Λόγ. νε'). Καὶ ὁ θεηγόρος δὲ Παῦλος παραγγέλλει γράφων· «τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε» (α' Θεσ. ε', 19), διότι τοῦτο, λέγει ὁ Θεολ. Γρηγόριος, «ἂν ποιμένα λάβῃ. . . . βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ ἀναδείκνυσιν· . . . ἂν μειράκιον εὐφυές, πρεσβυτέρων ποιεῖ κριτὴν καὶ παρ' ἡλικίαν· ἂν ἁλιέας εὕρῃ, σαγηνεύει Χριστῷ, κόσμον ὅλον, τῇ τοῦ λόγου πλοκῇ, συλλαμβάνοντα·. Πέτρον λάβε μοι καὶ Ἀνδρέαν, καὶ τοὺς υἱοὺς τῆς βροντῆς, τὰ πνευματικὰ βροντήσαντας» (Λόγ. εἰς Πεντ.).

Καὶ ἐπετέλεσαν οὕτως, φιλόχριστον ἐκκλησίασμα, οἱ πνευματέμφοροι Ἀπόστολοι, μεγάλα ὄντως καὶ θαυμαστά. Καὶ ὁ λόγος αὐτῶν καὶ τὸ κήρυγμα ἐξῆλθεν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τὰ ρήματα τῶν ἐνθέων αὐτῶν βροντῶν, ἤχησαν ἐν τῷ κόσμῳ παντί, «καὶ ἐκύκλωσαν ὥσπερ τροχός, καὶ ἔφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτῶν τῇ οἰκουμένῃ» (ἔν. ἀν.). Διέδωκαν οὗτοι πανταχοῦ τὴν νέαν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ πανταχοῦ ἵδρυσαν Ἐκκλησίας, καὶ εἰσήγαγον τὰ ἔθνη τὰ πεπλανημένα, διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, εἰς τὴν σωστικὴν ταύτην κιβωτὸν τῆς νέας χάριτος. Καὶ ἡ νέα αὕτη θρησκεία ὑπάρχει σήμερον ἡ μόνη θρησκεία τῶν λαῶν· ἡ θρησκεία, ἡ ὁποία οὐδέποτε ὑστερεῖ, ὅσον καὶ ἂν οἱ αἰῶνες προβαίνουσι, καὶ ἡ ὁποία μόνη ἐκπολιτίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τελειοποιεῖ, καὶ προσαρμόζεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς τόπου.

Τηρήσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, εἰς τοὺς χρόνους τούτους τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀσεβείας, καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον τὴν θρησκείαν ταύτην, τὴν ἀληθῆ καὶ ἁγίαν. Ἀνυμνήσωμεν ἤδη πάντες χείλεσι ἀρρυπώτοις καὶ ψυχαῖς καθαραῖς, μυριπνεούσαις τὴν πίστιν καὶ χρυσοφορούσαις τὴν εὐσέβειαν, τὸν αὐτόπτην τοῦ Λόγου καὶ ὑπηρέτην, Ἀνδρέαν τὸν Πρωτόκλητον, τιμῶντες ἅμα καὶ γεραίροντες τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως ἀποστολικοὺς αὐτοῦ ἱδρῶτας καὶ τὰ σκάμματα, καὶ τοὺς πολλοὺς αὐτοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ πνευματικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ παλαί-

σματα. Σαλπίσωμεν περιχαρῶς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ τὴν ἀνυπόκριτον, τὴν φιλαδελφείαν καὶ τὴν ὑπακοήν, τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ καὶ καρτερίαν, διὰ τῆς ὁποίας τὰ πάντα ἀγογγύστως ὑπέμεινε, καὶ θλίψεις καὶ στενοχωρίας, καὶ διωγμοὺς καὶ κινδύνους, καὶ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, τὸν ὁποῖον ὑπέστη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ τῶν Πατρῶν πόλει, ἥτις ποιμένα καὶ πολιοῦχον αὐτῆς, τὸν ἔνδοξον τοῦτον κέκτηται Ἀπόστολον.

Παρακαλέσωμεν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὸν τῆς ἀνδρείας ἐπώνυμον, οὗτινος τὴν μνήμην ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ψυχῆς συνεορτάζομεν σήμερον, ἵνα, τῇ δυνάμει τοῦ θείου αὐτοῦ διδασκάλου, τὸν ὁποῖον ἀδιστάκτῳ πόθῳ πρῶτος θερμῶς ἠκολούθησεν «ἀφεὶς εὐθέως τὰ δίκτυα» (πρβλ. Ματθ. δ', 18), καταξιώσῃ ἡμᾶς πάντας καὶ ὁδηγήσῃ εἰς ἥμερον διαμονὴν καὶ βίον ἀκύμονα, καὶ στερεώσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ πίστει, καὶ στήσῃ ἐπὶ τὴν πέτραν τοὺς πόδας ἡμῶν, καὶ «φρουρήσῃ τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τὰ νοήματα ἡμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (πρβλ. Φιλιπ. δ', 7), Ὧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. (α' Πέτρ. δ', 11).

† Ο ΝΑΖΙΑΝΖΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΣ

---

<u>*Ἀποστολικὸν δίδαγμα* (Ρωμ. ιστ', 17—20),</u>

*Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χριστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων... Θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει.*

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΙΕΒΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

# Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ

## ΕΞ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΜΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 273)

### 7· *Πνευματικὴ ἀμφιβολία.*

Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἀντικείμενα πίστεως, τὰ ὁποῖα μετὰ δυσκολίας ἀποδέχονται οἱ χριστιανοί. Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀπαριθμήσωμεν πάντα ταῦτα, ἀλλ' ἐλπίζομεν ὅτι καὶ διὰ τῶν τεσσάρων τούτων παραδειγμάτων ὁ καλὸς πνευματικὸς θὰ μάθῃ πῶς νὰ ἀγωνίζηται πρὸς πάσας τὰς παρομοίου εἴδους ἀμφιβολίας τῶν χριστιανῶν.

Ὑπάρχει μεγαλειτέρα ἀκόμη ἀνάγκη ὁ πνευματικὸς νὰ διακρίνῃ τὴν ἀπιστίαν ἢ πραγματικὴν ἀμφιβολίαν ἀπὸ τῆς ἀπιστίας ἢ φανταστικῆς ἢ φαινομενικῆς ἀμφιβολίας, ἡ ὁποία βαρέως ἐνίοτε βασανίζει τοὺς ἀδαεῖς χριστιανοὺς καὶ τοὺς φέρει εἰς δύσκολον θέσιν.

Ἄλλος, πιστεύων καὶ προσευχόμενος, χριστιανὸς παραπονεῖται ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ ὡς ἑξῆς: ἄλλοτε πιστεύω εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν, ἄλλοτε πιστεύω εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἄλλοτε μοὶ φαίνεται ὡσὰν καθόλου νὰ μὴ πιστεύω. Ἀπαντήσεις εἰς τοιαῦτα ἁμαρτήματα κατεχωρίσαμεν ἐν τῷ τελευταίῳ ἀριθμῷ τοῦ ἐνοριακοῦ φύλλου τὸ ὁποῖον ἐξεδίδετο παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, κατὰ Φεβουάριον τοῦ 1917, ἐπίσης δὲ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ συμπληρωματικῷ τόμῳ τῶν ἔργων ἡμῶν (Κίεβον 1918), ἐν **ἐπιστολῇ πρὸς ἱερέα περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς προσευχῆς.** Τοιαῦται σκέψεις ἀπιστίας γεννῶνται εἰς ψυχὰς ἀνθρώπων ὑπόπτων, οἱ ὁποῖοι ἀγαπῶσι νὰ βασανίζωσι πάντα τὰ συναισθήματα αὐτῶν, διακατεχόμενοι ὑπὸ διαρκοῦς τινος ματαίου φόβου μήτοι ἀποτύχωσιν ἔν τινι ἢ μήτοι ἔν τινι φανῶσιν ἀδιόρθωτοι. Ἐνίοτε νομίζουσιν ὅτι εἶνε ἄρρωστοι, αὐτοὶ ἢ τὰ τέκνα των, καὶ καταλαμβάνονται ὑπὸ ἀδιαθεσίας. Ἐνίοτε πάλιν περιπίπτουσιν εἰς μεγαλειτέραν ἔτι δυστυχίαν, εἰς τὰς οὕτω καλουμένας **βλασφήμους σκέψεις.** Ἐν τῇ κεφαλῇ των τότε, χωρὶς καὶ αὐτοὶ νὰ τὸ θέλωσι, μετὰ τῆς σκέψεως περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς Θεοτόκου σχηματίζονται ταῦτα ἢ ἐκεῖνα τὰ βλάσφημα λόγια καί, βεβαίως, ὅσον περισσότερον ἀγωνίζονται ἐναντίον παρομοίων ἀνοήτων σκέψεων τόσον περισσότερον αὗται πληθύνονται ἐν τῇ κεφαλῇ των. Οἱ ἀδαεῖς ἄνθρωποι μετὰ τρόμου ἀρχίζουσι νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς βλασφήμους, καὶ οἱ ἀδαεῖς πνευματικοὶ ἀρχίζουσι νὰ ὁμιλῶσι πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς βλασφημίας ὡς περὶ βαρέος ἁμαρτήματος καὶ

περὶ τῆς βλασφημίας κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς περὶ τοῦ μεγίστου ἁμαρτήματος. Ἀμέσως τότε οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἀρχίζουσι νὰ δοκιμάζωσι πλημμύραν βλασφήμων ἐκφράσεων κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταλαιπωροῦνται, ἀδυνατοῦσι, καὶ σκέπτονται μάλιστα περὶ αὐτοκτονίας, θεωροῦντες πλέον ἑαυτοὺς ὡς ἀπολλυμένους εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ οὐδεμιᾶς ἐκ μέρους τοῦ πνευματικοῦ θὰ τύχωσι βοηθείας οἱ βασανιζόμενοι ὑπὸ τοιούτων σκέψεων ἐφ᾽ ὅσον δὲν συναντήσωσι περισσότερον πεπειραμένον ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος νὰ τοῖς ὑποδείξῃ ὅτι τὸ καλλίτερον ἐν προκειμένῳ φάρμακον εὑρίσκεται ἐν παντὶ βιβλιοπωλείῳ θρησκευτικῶν βιβλίων καὶ ἀξίζει πολὺ ὀλίγον, ὀνομάζεται δὲ ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Δημητρίου ***περὶ τῶν βλασφήμων σκέψεων***. Ἐν τῷ φυλλαδίῳ τούτῳ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἐξηγεῖται ὅτι αἱ σκέψεις αὗται, μὴ οὖσαι καρπὸς μίσους κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἁπλῶς σύνδεσμος βλασφήμων λέξεων ἢ φθόγγων ἐν τῇ κεφαλῇ ὑπόπτου ἀνθρώπου, οὐδόλως ἀποτελοῦσιν ἁμάρτημα καὶ οὐδεμία εἰς αὐτὰς πρέπει νὰ δίδωται προσοχή. Ὁ κατεχόμενος ὑπὸ τοιούτων σκέψεων μετ᾽ ἠρεμίας δύναται νὰ προσεύχηται καὶ νὰ μεταλαμβάνῃ. Παρομοίαν σημασίαν ἔχει καὶ ἡ κατὰ καιροὺς ἐμφανιζομένη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπιστία εἰς τὴν θείαν μετάληψιν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν. Ἡ πίστις εἶνε συναίσθημα πολὺ λεπτόν, πνευματικόν. Ὁσονδήποτε καὶ ἂν πιστεύωμεν, ἐὰν θελήσωμεν νὰ ψηλαφήσωμεν τὴν πίστιν ἡμῶν ἐν ἑαυτοῖς, δίδοντες τρόπον τινὰ ἀπάντησιν εἰς ὅλας τὰς ἰδιότητας τοῦ αἰσθήματος ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἢ τὴν Θεοτόκον κ. ο. κ., θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ αἴσθημα ἡμῶν τοῦτο ἐξατμίζεται πρὸς καιρὸν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς ἀμέσου ἡμῶν αἰσθήσεως, ἀλλ᾽ οὐχί, βεβαίως, καὶ ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας ἡμῶν. Ποιήσατε τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ὀλιγώτερον λεπτῶν αἰσθήσεων, κεντήσατε λ. χ. μέχρι πόνου τὴν χεῖρά σας καὶ ἀρχίσατε νὰ σκέπτησθε κατὰ τί διαφέρει ὁ προκληθεὶς οὗτος πόνος ἀπὸ τοῦ πόνου τῶν ὀδόντων ἢ τῆς κεφαλῆς καὶ θὰ παύσητε καὶ νὰ αἰσθάνησθε ἀκόμη τὸν πόνον σας. Εἷς γερμανὸς φιλόσοφος, πάσχων ἀπὸ βασανιστικὰς προσβολὰς τῶν ὀδόντων, ἀκριβῶς διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔπαυεν αἰσθανόμενος αὐτάς. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ χριστιανὸς ὅταν ἐν τῇ πεποιθήσει αὐτοῦ δὲν ὑπάρχωσιν ὡρισμέναι τινὲς ἀρνήσεις τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, δὲν πρέπει νὰ σκέπτηται ὅτι δὲν πιστεύει. καὶ ὅταν ἀκόμη οὕτως ἤθελε νομίσῃ προσωρινῶς, ἀλλ᾽ ἠρέμως νὰ προσεύχηται καὶ νὰ μεταλαμβάνῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, οὐδεμίαν δίδων προσοχὴν εἰς τὴν ἀμφιβολίαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία τόσον ἐνισχύεται κατὰ τὸν πρὸς αὐτὴν προμεμελετημένον ἀγῶνα.

*Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ρωσσικοῦ ὑπὸ*
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Κ. ΦΩΤΙΑΔΟΥ

(Ἀκολουθεῖ)

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ

# ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥΣ Κ/ΠΟΛΕΩΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

## 87) ΑΝΘΙΜΟΣ Ε΄

Ἀνθίμου Δ΄ «καθ' ὑψηλὴν ἔγκρισιν τοῦ κραταιοῦ δεβλετίου ἀπομακρυνθέντος» ἀπὸ τοῦ θρόνου «δι' ἐνυπογράφου καὶ ἐσφραγισμένου τῆς παραιτήσεως γράμματος τὰς αἰτίας δεικνύοντος», ἐξελέγη πατριάρχης ὁ μ/της Κυζίκου ***Ἄνθιμος***, τῇ ***6 Μαΐου 1841***, ἐνθρονισθεὶς τὴν ἐπομένην. Μετὰ μῆνάς τινας νοσήσας σοβαρῶς διέμενεν ἐν Ὑψωμαθείοις πρὸς θεραπείαν. Ἀπέθανε τῇ ***12 Ἰουνίου 1842***, ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, κηδευθεὶς τὴν ἐπομένην καὶ ἐνταφιασθεὶς ἐν τῇ ἱ. μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ, ἐπιγραφέντος τοῦ κάτωθι ἐπιτυμβίου [195]:

*Ἄνθιμος ὧδε 'τέθη, Χρυσάφου παῖς ἠδὲ Συλτάνης (ἠδὲ Ἀνάσσης)*
*πάτρα τοῦ Νεοχώριον ἐν πεδινοῖς Γανοχώροις·*
*'φῦ δ' ἐν ποιμέσι Χριστοῦ ὥσπερ χρύσεον ἄνθος·*
*τοὔνεκα πόλλ' ἔτε' ἀρχιθύτην Ἀγαθούπολις ἔσχεν,*
*Ἀγχίαλος τ' ἰδὲ Κύζικος, ἄνδρα ἀγανὸν ἀγαυὴ*
*πύματον, ἀλλ' ἔδει ὑψίστην λαβέειν περιωπήν,*
*τὴν πατριάρχου καὶ τὴν κοινῶν ἔμμε ἀμοιβήν·*
*τοιγὰρ ἐκεῖθεν ἔλαμψεν ὅτι πλεῖστ' ἔργμασι λαμπροῖς·*
*ἥψατο γὰρ πολέων ὅσσ' ἀτρακέως καλὰ κοινῇ*
*πρός τ' αὖ δυσχερέα 'στῇ πάσησιν δυνάμεσιν*
*ἀλλ' οἴ! ἔτος ἐν τῇδε βιώσας γ' ᾤχετο πάντα·*

---

195) ***Κώδ.*** Π. Ἀρχ. Κ΄ 233. — ***Βυζ.*** Β. 547. — ***Γεδεὼν*** Π. Πίν. σ. 694. — ***τοῦ αὐτοῦ*** πατρ. ἱστορ. μνημ. σ. 32. — ***Ἐκκλ. Ἀλ.*** Β΄ 347. — ***Θρακικὰ*** παράρτ. Γ΄ τόμ. Ἀθῆναι. 1931. σ. 115. — ***Ε. Σταματιάδου*** ἐπετηρὶς τῆς ἡγεμ. Σάμου. 1875 σ. 139. — ***Μ. Ε. Ἐγκ.*** Δ΄ 721. — ***Ὀρθ.*** Γ΄ 29. ΣΤ΄ 241 σημ. 19. Η΄ 255. — ***Θεολ.*** Δ΄ 182. — ***Εὐγενίου ἱερέως*** κλπ. ὡς ἀνωτέρω σ. 122. — ***Δελικάνη*** Β΄ 261 ἑξ. 530. Γ΄ 252. 591 ἑξ. 757.

*μέντοι γ' ἀρχιμέδην πόρε τῷ κῦδος μέγα ὅσσον*
*ὅτι τε πάυροι θῶκον ἐπὶ τὸν κάλλιπον αὐδήν,*
*πᾶς τε λεὼς Βύζαντος ἔρεισεν ἐπ' ἔξοδον αὐτοῦ.*

*,αωμβ' Ἰουνίου ιγ'.*

***

**Ὑπόμνημα ἐκλογῆς Ἀνθίμου Ε' τοῦ ἀπὸ Κυζίκου** 198).

Καὶ φυτὸν ἀεὶ ρίζης . . . πάσχειν κακόν. Τοῦ γοῦν ἁγιωτάτου . . . πατριαρχικῶς προϊσταμένου κυρίου Ἀνθίμου καθ' ὑψηλὴν . . . . συναινέσει τοῦ τε ἐκλαμπροτάτου καὶ περιφανεστάτου πρίγκηπος τῆς νήσου Σάμου κυρίου κυρίου Στεφάνου Βογορίδου καὶ λοιπῶν προυχόντων . . . . ἐξελεξάμεθα τὸν πανιερώτατον καὶ θεοπρόβλητον μητροπολίτην γέροντα Κυζίκου . . . . κύριον κύριον Ἄνθιμον ὡς προέχοντα, . . . α^ον^ μὲν ἐθέμεθα τὴν αὐτοῦ . . . , β^ον^ δὲ τὸν Μελέτιον καὶ γ^ον^ τὸν Ἀθανάσιον, ὧν . . . μόνιμον.

*Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωμα' κατὰ μῆνα μάϊον, ἐπινεμ. ιδ'.*

† Ὁ Ἐφέσου ***Ἄνθιμος*** — † ὁ Ἡρακλείας ***Διονύσιος*** — † ὁ Νικομηδείας ***Διονύσιος*** — † ὁ Χαλκηδόνος ***Ἱερόθεος*** — † ὁ Δέρκων ***Γερμανός*** — † ὁ Κεστεντηλίου ***Ἀρτέμιος*** — † ὁ — † ὁ Δράμας ***Νεόφυτος*** — † ὁ Ἰωαννίνων ***Ἰωακείμ*** — † ὁ Δημητριάδος ***Ματθαῖος*** — † ὁ Σισανίου ***Λεόντιος*** — † ὁ Γάνου καὶ Χώρας ***Μελέτιος*** — † ὁ Προικοννήσου ***Βησσαρίων*** — † ὁ Σκοπείων ***Γαβριήλ.***

## 88) ΓΕΡΜΑΝΟΣ Δ'

«Ἀποθανόντος τοῦ μακαρίτου πατριάρχου ***Ἀνθίμου*** συνελθόντες κατὰ τὸ σύνηθες οἱ προὔχοντες τοῦ ἔθνους τῶν ρωμαίων τὴν ***δεκάτην τετάρτην*** Ἰουνίου, ἡμέραν Κυριακήν, καὶ ἐκλέξαντες ὁμοφώνως ἀνηγόρευσαν πατριάρχην τὸν σεβ. μ/την Δέρκων κύριον ***Γερμανόν***, ἄνδρα γαλήνιον καὶ ἱκανώτατον· ὅθεν κατὰ βασιλικὴν διαταγὴν ἡ αὐτοῦ παναγιότης ἀνηγορεύθη πατριάρχης καὶ προσκληθεὶς εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἔλαβε τό τε ***λαμπρὸν παράσημον τῆς πατριαρχείας*** καὶ τὰς ἀναγκαίας παραγγελίας ὅπως ἐπιμελῆται καὶ φροντίζῃ τὸ ἐπ' αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἡσυχίας τοῦ ἔθνους τῶν ρωμαίων». Ταῦτα ἔγραφεν ἀπὸ 3 Ἰουλίου 1842 ἡ ἐπίσημος ἐφημερὶς «***Ὀθωμανικὸς Μηνύτωρ***». Κατὰ ταῦτα ἡ

---

198) ***Κώδ.*** Π. Ἀρχ. ΚΒ' 1. — Τὸ «ὑπόμνημα» κατὰ τὰ λοιπὰ εἶνε ἀπαράλλακτον πρὸς τὸ τοῦ ***Ἀνθίμου Δ'.***

ἐκλογὴ Γερμανοῦ Δ′ διενηργήθη τῇ *14 Ἰουνίου 1842*, ἡ δὲ α′ αὐτοῦ πατριαρχεία, ἀξιοσημείωτος ἰδίᾳ διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ἐν Χάλκῃ ἱ. μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐγκατάστασιν καὶ λειτουργίαν Θεολογικῆς Σχολῆς, παρετάθη μέχρι τῆς *18 Ἀπριλίου 1845*, ὅτε παρῃτήθη τοῦ θρόνου μὴ ἀντέχων «τοῖς μόχθοις καὶ τῇ πολυειδεῖ τύρβῃ τῶν συνημμένων τῷ πατριαρχικῷ ἀξιώματι ὑποθέσεων», ἐφησυχάζων δὲ ἐν Φαναρίῳ τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα ἐν Βεβεκίῳ τοῦ Βοσπόρου παρηκολούθει μετ' ἐνδιαφέροντος τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, μέχρις οὗ Ἀνθίμου Δ′ ἀπομακρυνθέντος ἀπὸ τοῦ θρόνου «ὑψηλῷ προσκυνητῷ ἐγγράφῳ κελεύσματι» ἐκλήθη τὸ β′ εἰς ἀνάληψιν τῶν πατριαρχικῶν εὐθυνῶν. Γράφων σχετικῶς πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ θρόνου ἐσημείου: «τοῦ παναγιωτάτου προκατόχου ἡμῶν κυρίου Ἀνθίμου τῇ λ′ τοῦ παριππεύσαντος ὀκτωβρίου μηνὸς ἀπομακρυνθέντος τοῦ οἰκουμ. θρόνου δι' ὑψηλοῦ διατάγματος, συγκροτηθείσης ***μετὰ τὴν ὑστεραίαν*** γενικῆς συνελεύσεως... ἐξελέγημεν ἡμεῖς καὶ δεύτερον ἐπὶ τὴν οἰκουμενικὴν πατριαρχικὴν περιωπήν... ***προσκληθέντες*** τῇ γ′ τοῦ ἱσταμένου ***εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐλάβομεν τὴν ἐπίσημον τοῦ ἀξιώματος ἐπικύρωσιν***, τῇ δὲ ϛ′ εἰδοποιηθέντες ***κατ' ἀνακτορικὴν διαταγὴν*** ἐλάβομεν τὴν ἀρίζηλον τιμὴν τοῦ ***νὰ παρουσιασθῶμεν εἰς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα***». Κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἡ β′ ἐκλογὴ Γερμανοῦ Δ′ ἐγένετο τῇ *1 Ν/βρ. 1852*· ἡ β′ πατριαρχεία αὐτοῦ διήρκεσε μέχρι τῆς *16 Σ/βρ. 1853*, ὅτε προσβληθεὶς ἤδη ὑπὸ «φύματος ἀργαλέου» ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ, ταφεὶς ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἱ. μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς - Βαλουκλῆ. Ἐπὶ τοῦ τάφου ἐχαράχθη τὸ κάτωθι ἐπίγραμμα, ἡ δὲ εἰκὼν εὕρηται ἐν τοῖς Πατριαρχείοις [196]).

---

[197]) ***Μ. Σάρδεων Γερμανοῦ*** ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Γερμανὸς Δ′ ἐν τῇ ***Ὀρθοδοξίᾳ*** ΣΤ′ (1931) σ. 177 ἑξ. καὶ ἐν κατ' ἰδίαν ἀνατυπώσει.— ***Σ. Ι. Βουτυρᾶ*** ὁ πατριάρχης Γερμανὸς ἐν τῷ ἡμερολογίῳ ***Χρόνος*** ὑπὸ Γ. Βαφείδου ΚΠολις. 1869. σ. 71. — ***τοῦ αὐτοῦ*** Λεξικ. ἱστ. καὶ γεωγρ. τόμ. Β′. ΚΠολις. 1871. σ. 101 ἑξ. — ***Θ. Ἀριστοκλέους*** ἐλάσσ. συγγρ. κλπ. σ. 20. 21. 68. — ***Ζ. Μαθᾶ*** κατάλογος κλπ. ἔκδ. β′. Ἀθῆναι. 1884. σ. 179. 180. 335. — ***Βυζαντ.*** Β′ 547. — ***Μ. Γεδεὼν*** Π. Πίν. σ. 70. 695. 699. — ***τοῦ αὐτοῦ*** ἀρχεῖον ἐκκλ. ἱστορίας Α′ 282. — ***τοῦ αὐτοῦ*** πατρ. ἱστ. μνημεῖα σ. 32. — ***τοῦ αὐτοῦ*** καν. διατ. Α′ 330. Β′ 345. — ***Ι. Σοκολὼφ*** ὡς ἀνωτ. 247. 553. 567. 569. — ***Μ. Ε. Ἐγκ.*** Η′ 248. — Λεξικὸν ***Ἐλευθερουδάκη*** Γ′ 837. — ***Ἐκκλ. Ἀλ.*** Α′ 77. 236. Β′ 347, 430. Γ′ 331. 749.— ***Ρ. Ποτλῆ*** Ε′ 185. — Mansi XL. 437. 445. 447. 449. 457. 462. — ***Κωνστ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων*** τὰ σωζόμενα Β′ 527. — ***Ε. Κυριακίδου*** ὡς ἀλλαχοῦ Α′ 616. — ***Β. Καλλίφρονος*** ἐκκλ. δελτίον. ΚΠολις. 1867. σ. 149. — ***Ὀρθοδ.*** Γ′ 30. — ***Θεολογία*** Δ′ 182. — ***Α. Δ. Κυριακοῦ*** ἐκκλ. ἱστ. Γ′ 51. — ***Φ. Βαφείδου*** ἐκκλησ. ἱστ. Γβ′ 251. — ***Εὐγενίου ἱερέως*** κλπ. ὡς ἀνωτέρω 123. — ***Α. Κεραμέως*** ἱερ.

*Γερμανὸς ὑψίθρονον πατριαρχικὸν οἴακα νώμων*
*δεύτερα, κάλλιπε γῆν φύματι ἀργαλέῳ·*
*πολλὰ μογήσας εὖ τε μάλ' ἄφθιτα δ' ἔργματα ῥέξας*
*εὐσεβίης ἕρκος ἕρμα τε Πιερίδων·*
*ἠδὲ μονὴ Τριάδος χριστώνυμοι ἔνθ' ἁγνοὶ ἄρνες·*
*ὀρφανίης τε δόμοι καὶ τεμένη σοφίης*
*οἷς ἔπι (ἄλλα σάφ' οἶδε Θεὸς) κῦδος μέγα κεδνὸν*
*Βύζαντος δήμῳ ἤραο, πρέσβυ μάκαρ·*
*αἴ αἴ ῥ' ὡς νέο ἱμέρθεν μοῦσαι στοναχεῦσαι*
*χῆραι δ' ὀρφανικοὶ θ' ὡς μεγάλ' ἴαχον, αἴ*
*δεξιτερὴν δὲ πενητοκόμον τίνα κύσσομεν αὖ τις;*
*δύσποτμα τέτλαμεν· ἀλλ' ἵλαθι οὐρανόθεν.*

***Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωνγ' μηνὸς σεπτεμβρίου μεσοῦντος.***

* * *

## ***Ὑπόμνημα ἐκλογῆς Γερμανοῦ Δ' τοῦ ἀπὸ Δέρκων*** [199]).

Ἐπ' οὐδενὸς ἂν τῶν ἀνθρωπίνων συστημάτων . . . . τῆς κατ' εὐσέβειαν ἐπισκέψεως. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ὁ προπατριαρχεύσας οἰκουμενικὸς πατριάρχης κύριος Ἄνθιμος μετέστη εἰς τὰς οὐρανίους μονάς, ὁ δὲ ἁγιώτατος ἀποστολικὸς καὶ οἰκουμενικὸς θρόνος διέμεινεν ἀπροστάτευτος καὶ ἀναγκαίως ἐπιζητεῖ ἤδη τὸν οἰκεῖον προστάτην, δοθείσης ἀδείας παρὰ τῆς κραταιᾶς βασιλείας δι' ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ συμφώνως τοῖς ἀνέκαθεν ἐπικεχορηγημένοις προνομίοις τῷ ἡμετέρῳ γένει ἐπὶ τῷ γενέσθαι . . . καὶ ὁμοφώνῳ συναινέσει τοῦ τε ἐκλαμπροτάτου καὶ περιφανεστάτου πρίγκηπος τῆς νήσου Σάμου κὺρ Στεφάνου Βογορίδου, τοῦ ἐνδοξοτάτου ἄρχοντος μεγάλου λογοθέτου κὺρ Νικολάου Ἀριστάρχου, τῆς λοιπῆς χορείας τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων, τῶν τιμιωτάτων ἐφόρων καὶ ἐπιτρόπων . . . . ἐξελεξάμεθα τὸν πανιερώτατον καὶ θεοπρόβλητον μητροπολίτην γέροντα ἅγιον Δέρκων Γερμανόν, ὡς προέχοντα τῶν λοιπῶν καὶ . . . . α^ον μὲν ἐθέμεθα τὴν αὐτοῦ θεοπρόβλητον σεβασμιότητα, ὃν καὶ παναγιώτατον δεσπότην ἡμῶν συναποδεχόμεθα ἐν ὥραις αἰσίαις καὶ χρησταῖς κατὰ πάντα ἐλπίσι, β^ον δὲ τὸν πανιερ. μ/την Κρήτης κὺρ Καλλίνικον καὶ γ^ον τὸν πανιερ. Μεσημβρίας κὺρ Γρηγόριον, ὧν . . . . μόνιμον.

***Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωμβ' κατὰ μῆνα ἰούνιον, ἐπινεμ. ιε'.***

---

σταχ. Δ' 509. — Ἡ ἱ. μονὴ Εἰκοσιφοινίσσης ὑπὸ ***Α. Δ. Μ.*** ὡς ἀνωτ. σ. 34. 37. 38. 45. — ***Κώδ.*** Π. Ἀρχ. ΚΗ' 250. 357. — ***Δελικάνη*** Β' 80. 271. 318 ἑξ. 625 ἑξ. 629. Γ' 253 ἑξ. 262 ἑξ. 610 ἑξ. 631. 759. — ***Ἀποστόλου Δ. Μέξη*** καθηγητοῦ, ἡ ἐν Χάλκῃ ἱ. Θεολ. Σχολή. ΚΠολις. 1935. σ. 22 ἑξ.

[199]) ***Κώδ.*** Π. Ἀρχ. ΚΒ' 39. — ***Ὀρθοδοξία*** ΣΤ' σ. 289. — Τὸ «ὑπόμνημα» ἔχει τὴν ἀρχὴν ὁμοίαν πρὸς τὸ τοῦ ***Γερασίμου Γ'*** (σημ. 145), κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ εἶνε σχεδὸν ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ ***Κυρίλλου ΣΤ'*** (σημ. 164).

† Ὁ Ἡρακλείας **Διονύσιος** — † ὁ Νικομηδείας **Διονύσιος** — † ὁ Χαλκηδόνος **Ἱερόθεος** — † ὁ Ἰωαννίνων **Ἰωαννίκιος** — † ὁ Κρήτης **Καλλίνικος** — † ὁ Μαρωνείας **Ἄνθιμος** — † ὁ Λήμνου **Δανιήλ**.

*
* *

## *Παραίτησις Γερμανοῦ Δ´ (τὸ α´)* [200].

Διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας οἰκειοθελοῦς παραιτήσεως δηλοποιοῦμεν ὅτι μὴ ἀντέχοντες τοῖς μόχθοις καὶ τῇ πολυειδεῖ τύρβῃ τῶν συνημμένων τῷ πατριαρχικῷ ἀξιώματι ὑποθέσεων, κατιδόντες ἑαυτοὺς ἀπαυδήσαντας, οἰκείᾳ βουλῇ καὶ αὐθορμήτῳ προαιρέσει ἀπεκδυόμεθα τὴν γενικὴν ταύτην ποιμαντορίαν καὶ ἀφοσιούμενοι τοῦ λοιποῦ τῇ προνοίᾳ τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, παραιτούμεθα οἰκειοθελῶς τῆς πηδαλιουχίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀπευθυνόμενοι εἰς ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον, ἐπευχόμενοι ἀπὸ βαθέων καρδίας εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἅπασι τοῖς ἐν Χριστῷ ἡμῖν περιποθήτοις ἀδελφοῖς ἁγίοις ἀρχιερεῦσιν καὶ παντὶ τῷ ὀρθοδόξῳ ἡμῶν γένει· ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα ἡμῶν ἐνυπόγραφος καὶ ἐνσφράγιστος παραίτησις.

*ἔτει ,αωμε´ ἀπριλίου ιη´.*

*† Ὁ πρώην Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς βεβαιοῖ.*

*
* *

## *Ὑπομνηματιστικὸν Γράμμα περὶ τῆς β´ εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ πρώην ΚΠόλεως Γερμανοῦ Δ´* [201].

Παρὰ πᾶσι τοῖς εὐσεβέσιν ἀνωμολόγηται . . .*. . , νέας πατριαρχείας. Τῇ γὰρ λ´ τοῦ παριππεύσαντος ὀκτωβρίου μηνὸς τοῦ ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ τούτῳ πατριαρχικῷ θρόνῳ πατριαρχικῶς προϊσταμένου κυρίου Ἀνθίμου ἀπομακρυνθέντος ἀπ' αὐτοῦ ὑψηλῷ προσκυνητῷ ἐγγράφῳ κελεύσματι, δόντος καὶ τὴν οἰκειοθελῆ ἐνυπόγραφον αὐτοῦ παραίτησιν, εὐμενοῦς δὲ ἀδείας . . .**. . . παρουσιαζόντων τοῦ τε ὑψηλοτάτου αὐθέντου κυρίου Στεφάνου Βογορίδου . . .**. . . καὶ προεξελέγη τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁ κατὰ τὸ χωρίον Βεβέκι ἐφησυχάζων παναγιώτατος καὶ σεβασμιώτατος πατριάρχης πρώην ΚΠόλεως κύριος κύριος Γερμανός, πάντων ἡμῶν . . .*. . . διασῶσαι προεθυμήθη. Ὅθεν καὶ διὰ δεητικῆς . . .**. . . μετακληθεῖσαν τὴν αὐτοῦ σεβασμιωτάτην παναγιότητα καὶ ἐνιδρυθεῖσαν σήμερον . . ,**. . . μεγάλης ἐκκλησίας».

*Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωνβ´ κατὰ μῆνα νοέμβριον.*

† ὁ Καισαρείας **Παΐσιος** — † ὁ Ἡρακλείας **Πανάρετος** ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ σεβ. γέροντος Ἐφέσου κὺρ **Ἀνθίμου** — † ὁ Κυζίκου **Ἰωακείμ** — † ὁ Νι-

---

200) *Κώδ.* Π. Ἀρχ. ΚΒ´ 74. — ***Ἐκκλ. Ἀλ.*** Β´ 360. — ***Ὀρθοδ.*** ΣΤ´ 292.

201) *Κώδ.* Π. Ἀρχ. ΚΒ´ 243. — ***Ὀρθοδ.*** ΣΤ´ 292. — Τὰ ὑπὸ * κενὰ κατὰ πάντα ὅμοια πρὸς τὸ ὑπόμνημα ***Καλλινίκου Δ´*** (σημ. 159), τὰ δὲ ὑπὸ ** κενὰ πρὸς τὸ τοῦ ***Ἀνθίμου Δ´*** (σημ. ).

κομηδείας ***Διονύσιος*** — † ὁ Δέρκων ***Νεόφυτος*** ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ σεβ' γέροντος Χαλκηδόνος κὺρ ***Ἱεροθέου*** — † ὁ πρόεδρος Διδυμοτείχου ***Μελέτιος*** — † ὁ Πελαγωνείας ***Γεράσιμος*** — † ὁ Σερρῶν ***Ἰάκωβος*** — † ὁ Σάμου ***Γρηγόριος*** — † ὁ Βιζύης ***Γρηγόριος***.

## 89) ΜΕΛΕΤΙΟΣ Γ'

Γερμανοῦ Δ' παραιτηθέντος καὶ κατόπιν σουλτανικοῦ ὁρισμοῦ ἐξελέγη πατριάρχης ΚΠόλεως ὁ μ/της Κυζίκου ***Μελέτιος***, τῇ ***18 Ἀπριλίου 1845***, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ὡς ἄνω ὁρισμὸς χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης. Τῇ 22 Μαΐου 1845 ὁ σουλτάνος Μεδζὶτ μεταπεμψάμενος τὸν Μελέτιον ἀπένειμεν αὐτῷ ***ἀδαμαντοκόλλητον παράσημον*** μετὰ τοῦ δικαιώματος ἅμα ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτὸν πατριάρχαι ἐπιβαίνωσι ***τετρακώπου ἀκατίου*** 202). Ἡ πατριαρχεία αὐτοῦ διήρκεσε μέχρι τῆς ***28 Ν/βρίου ἰ. ἔτους***, ὅτε ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον. Ἐτάφη ἐν τῇ ἱ. μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ, ἐπιγραφέντος τοῦ κάτωθι ἐπιτυμβίου 203):

*Ἀείμνηστε Μελέτιε,*
*ὧδε μὲν οὖν τὸ σῶμα, ψυχὴ δ' ἐν οὐρανῷ,*
*τὸ δ' ὄνομα ἐφ' ἅπαν τὸ εὐσεβές, μᾶλλον*
*δ' ἔν τε Ἀμασείᾳ, Θεσσαλονίκῃ καὶ Κυζίκῳ,*
*ἃς πατρικῶς ποιμάνας προήχθης ἐπαξίως*
*ἐπὶ τὸν καθ' ἡμᾶς οἰκουμενικὸν θρόνον,*
*ὅνπερ ἐλάμπρυνας τιμαῖς τε βασιλικαῖς,*
*μᾶλλον δὲ ταῖς κατακοσμούσαις σε ἀρεταῖς,*
*ἐλεημοσύνῃ, ἀνεξικακίᾳ τε καὶ ἀκτημοσύνῃ.*
*Ἔσχε δ' ὁ μακάριος*
*γενέτειραν μὲν τὴν Κωνσταντίνου καὶ τροφόν,*
*Κέαν δὲ πατρίδα ἐκ τοῦ τὰ πρῶτα φέροντος ἐκεῖ*
*τῶν Παγκάλων οἴκου.*

---

202) Κατὰ τὸν ***Ὑψηλάντη*** (σ. 408) οἱ ἀρχιερεῖς — καὶ ὡρισμένως τῷ 1766 — ἐπέβαινον ***τρικώπων*** καὶ ***δικώπων*** ἀκατίων.

203) ***Ἐκκλ. Ἀλ.*** Α' 77. Β' 361. Κ' 138. — ***Βυζαντ.*** Β' 541. — ***Γεδεὼν*** Π. Πίν. 696. — ***τοῦ αὐτοῦ*** κανον. διατ. Β' 353. — ***Θ. Ἀριστοκλέους*** [ἐλάσσονες κλπ. σ. 33. 67. 68. — ***Δελικάνη*** Β' 627. Γ' 255. 615. — ***Μ. Ε. Ἐγκ.*** ΙΣΤ' 870. — ***Ὀρθοδ.*** Γ' 33. — ***Θεολ.*** Δ' 182, — Vailhé 1313. — ***Εὐγενίου ἱερέως*** ἢ Ζωοδόχος Πηγὴ ὡς ἀνωτ. σ. 122. — ***Ἀπ. Μέξη*** ὡς ἀνωτ. σ. 57. 66. — ***Φ. Βαφείδου*** ἐκκλ. ἱστ. Γβ' 208. — ***Ἀμάλθεια*** Σμύρνης 5 καὶ 26 Μαΐου 1845.

*Μετέβη δὲ τῶν τῆδε τῷ 1845, νοεμβρίου 28,*
*ἔτη 3 πρὸς τοῖς 70 βιώσας,*
*μῆνας δ' ἑπτὰ τὰ πατριαρχεῖα κοσμήσας.*

***

## Ὁρισμὸς πρὸς ἐκλογὴν πατριάρχου εἰς διαδοχὴν τοῦ παραιτηθέντος Γερμανοῦ Δ' [204].

***Ἄθροισμα τῶν μητροπολιτῶν, πρώτιστοι καὶ ἔγκριτοι τοῦ ἔθνους τῶν ρωμαίων.***

Ὁ πατριάρχης τῶν ρωμαίων Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς μὲ τὸ νὰ παρητήθη ἤδη τοῦ ὑπουργήματός του καὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔθνους, ὑπηκόου τοῦ κραταιοῦ δεβλετίου, καὶ εὐταξίαν τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων καὶ προφύλαξιν τῶν θρησκευτικῶν του ὑποθέσεων ἀπὸ κάθε ἐναντίον, ἀπαιτεῖται καθ' ὑψηλὴν βούλησιν ἡ μὲ τὸ μαριφέτι σας ἐκλογὴ ἑνὸς πατριάρχου, ἀξίου εἰς τὸ νὰ διοικῇ καλῶς τὴν πατριαρχείαν καὶ ἱκανοῦ εἰς τὸ νὰ κάνῃ ταχσίλι τὴν ἀνακτορικὴν βουλὴν καὶ θέλησιν. Ἀλλ' ὁ ἐκλεχθησόμενος ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ γίνῃ πατριάρχης ὅλων τῶν ραγιάδων ρωμαίων, τῶν καθ' ὅλην τὴν θεοφρούρητον βασιλικὴν ἐπικράτειαν κατοικούντων καὶ ἐπισκιαζομένων ὑπὸ τὴν εὐθύδικον ἀμφιλαφῆ ἀνακτορικὴν σκιάν, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς κραταιᾶς βασιλείας ἀπαιτεῖται ὁ τοιοῦτος νὰ γνωρίζῃ ἐντελῶς καὶ τὴν ρωμαϊκὴν θρησκείαν, ἔτι δὲ νὰ προσεπιγινώσκῃ ἀκριβῶς τὰ παρεπόμενα καθήκοντα τοῦ εἰς συντήρησιν τοῦ σαδακατίου τῆς ὑψηλῆς εὐαρεστήσεως καὶ ὀφειλομένης δουλικότητος. Κατὰ συνέπειαν τούτων νὰ συνέλθητε εἰς τὰ πατριαρχεῖα κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος σας καὶ ἐκλέξαντες ἕνα ἱκανὸν εἰς τὸ νὰ θεωρῇ καὶ ἐκπληροῖ κατὰ τὸ πρέπον τὰς ὑποθέσεις τῆς πατριαρχείας καὶ ἀποδεδειγμένον κατὰ τὸ σαδακάτι καὶ ἀξιότητα εἰς τὸ νὰ εὐαρεστῇ τὸ βασίλειον κράτος καὶ κατὰ τὰ πλεονεκτήματα πρόσφορον ὡς πρὸς τὴν ἐποχήν, σπεύσατε εἰς τὸ νὰ προσφέρητε εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν τὸ ἀνῆκον ἄρτζι μαχσέρι διὰ νὰ βαλθῇ εἰς πρᾶξιν το μεεμουριγέτι του.

**1261 Ρεμπὶ-ουλ-άχὶρ 23.**

***

## Ὑπόμνημα ἐκλογῆς Μελετίου Γ' τοῦ ἀπὸ Κυζίκου [205].

Περὶ τοῦ ἁγιωτάτου πατριαρχικοῦ ἀποστολικοῦ . . . . τῆς ὀρθοδοξίας καρποῖς. Τοῦ γοῦν ἁγιωτάτου τούτου πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἀναγκαίως ἐπιζη-

---

[204]) *Κώδ.* Π. Ἀρχ. ΚΒ' 74, ἔνθα εὕρηται ἐπικεκολλημένον τὸ ἐπίσημον τουρκικὸν ἔγγραφον μετὰ τῆς μεταφράσεως. — Ἡ μουσουλμανικὴ χρονολογία τοῦ ἐγγράφου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἰουλιανὴν τῆς 18 Ἀπριλίου 1845.

[205]) *Κώδ.* Π. Ἀρχ. ΚΒ' 75 — Ἡ ἀρχὴ τοῦ «ὑπομνήματος» ὁμοία πρὸς τὴν τῶν «ὑπομνημάτων» *Νεοφύτου* Ζ' (τὸ β') καὶ *Γρηγορίου* Ε' (τὸ β')· ὅρα σημ. 140 καὶ 151.

τοῦντος ἤδη τὸν οἰκεῖον προστάτην, ἅτε δὴ τοῦ ἐν αὐτῷ πατριαρχικῶς προϊσταμένου κυρίου Γερμανοῦ παραίτησιν ἀπ' αὐτοῦ οἰκειοθελῆ ποιησαμένου, ὑψηλῆς δὲ ἐγγράφου ἀδείας καὶ εὐμενοῦς ἐπινεύσεως ἐκδοθείσης, συμφώνως τοῖς ἀνέκαθεν ἐπικεχορηγημένοις τῷ γένει ἡμῶν προνομίοις, ἐπὶ τῷ ἑλέσθαι εἰς πατριάρχην δόκιμον καὶ ἐπιγνώμονα μὲν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, συνετὸν δὲ καὶ ἄξιον καὶ ἱκανὸν εἰς διοίκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν πραγμάτων καὶ εἰλικρινῆ καὶ πιστὴν διατήρησιν τῶν ραγιαδικῶν χρεῶν καὶ εὐαρέστησιν τοῦ βασιλείου κράτους (οὗ τὸ κράτος εἴη ἀήττητον καὶ θριαμβεῦον εἰς τοὺς αἰῶνας), ἡμεῖς, ἡ ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων ἐνδημοῦσα ἱερὰ ἐν Χριστῷ τῶν ἀρχιερέων ὁμήγυρις, κοινῇ ὁμοφώνῳ γνώμῃ καὶ συναινέσει τοῦ τε ἐκλαμπροτάτου καὶ περιφανεστάτου πρίγκηπος τῆς Σάμου κυρίου Στεφάνου Βογορίδου, τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ περιφανεστάτου ἄρχοντος μεγάλου λογοθέτου κυρίου Νικολάου Ἀριστάρχη καὶ τῆς λοιπῆς τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων χορείας, τῶν τιμιωτάτων ἐφόρων καὶ ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν προκριτωτέρων ἐκ τῶν εὐλογημένων ἐσναφίων, συνελθόντες ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, καὶ τῇ ἐπικλήσει καὶ χάριτι τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος συνδιασκεψάμενοι περὶ εὑρέσεως ἀξίου καὶ καταλλήλου προσώπου τοῦ ἀρίστως διακυβερνήσοντος τὸ πάγκοινον τοῦτο σκάφος καὶ τὸ ἁπανταχοῦ χριστεπώνυμον πλήρωμα θεαφιλῶς τε καὶ συμφώνως τῇ ὑψηλῇ βουλήσει διοικήσοντος, ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ καὶ ἑνὶ κατὰ Χριστὸν φρονήματι ἐξελεξάμεθα τὸν πανιερώτατον καὶ θεοπρόβλητον μητροπολίτην καὶ σεβασμιώτατον γέροντα ἅγιον Κυζίκου ἐν Χριστῷ περισπούδαστον καὶ περιπόθητον ἡμῶν συναδελφὸν κύριον κύριον Μελέτιον ὡς προέχοντα τῶν λοιπῶν καὶ ἐν ἑαυτῷ ζῆλον ἔνθεον ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἐντρέφοντα, συνέσει τε καὶ λόγῳ ἀπηρτισμένον καὶ πολυπειρίᾳ πραγμάτων συγκεκροτημένον, παιδείᾳ τε καὶ μαθήσει κεκοσμημένον καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τάξεων καὶ ἱερῶν κανόνων τρίβωνα, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἐντεθραμμένον καὶ τὴν εὔκλειαν αὐτῆς ποθοῦντα διακαῶς καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενον, καὶ διὰ ταῦτα τὴν ἱερὰν τῶν ἀρχιερέων ὁμήγυριν κατακοσμοῦντα καὶ μόνον, ὡς εἰπεῖν, ἀξιόθρονον οὐ μόνον ἐπὶ στηριγμῷ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ κοινῇ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ἡμῶν ὠφελείᾳ, ἀλλὰ καὶ πρὸς εὐαρέστησιν τοῦ βασιλείου κράτους, διὰ τῆς εἰλικρινοῦς ἐνδομύχου ἀφοσιώσεως πρὸς τὰ ὑψηλὰ νεύματα. Καὶ δὴ κατὰ τὴν ἱερὰν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν τῶν κανονικῶν ψήφων ἐκτελεσθεισῶν, πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὴν αὐτοῦ θεοπρόβλητον σεβασμιότητα, ὃν καὶ παναγιώτατον ἡμῶν δεσπότην συναποδεχόμεθα ἐν ὥραις αἰσίαις καὶ ἐλπίσι κατὰ πάντα χρησταῖς, συνεπευχόμενοι ἀπὸ βαθέων καρδίας, ὅπως ἡ φιλάγαθος τοῦ Ὑψίστου πρόνοια, ἡ ἐπιδοῦσα ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν καὶ ταῦτα πανσόφως οἰκονομήσασα, χαρίσηται ἡμῖν τὴν αὐτοῦ σεβασμιωτάτην παναγιότητα σώαν, ἔντιμον, ὑγιᾶ, μακροημερεύουσαν, ὀρθοτομοῦσαν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐντείνουσαν ἐν πᾶσι καὶ κατευοδουμένην καὶ ἀκλονήτως ἐρηρεισμένην ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ταύτης περιωπῆς μέχρι τερμάτων ἐπιμηκίστου ζωῆς, πρὸς κοινὴν πάντων ἡμῶν παραμυθίαν καὶ ἀκατάγνωστον διαγωγὴν Θεῷ εὐάρεστον, δεύτερον δὲ τὸν Γεράσιμον καὶ τρίτον τὸν Μακάριον, ὧν καὶ τὰ

ὀνόματα κατεστρώθη ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας εἰς ἔνδειξιν διηνεκῆ καὶ παράστασιν μόνιμον.

***Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωμε' κατὰ μῆνα ἀπρίλιον.***

† Ὁ Καισαρείας ***Παΐσιος*** — † ὁ Ἡρακλείας ***Διονύσιος*** — † ὁ Νικομηδείας ***Διονύσιος*** — † ὁ Δέρκων ***Νεόφυτος*** — † ὁ πρώην Τορνόβου ***Πανάρετος*** — † ὁ Ἰωαννίνων ***Ἰωακείμ*** — † ὁ Δράμας ***Ἀθανάσιος*** — † ὁ πρώην Σμύρνης ***Παΐσιος*** — † ὁ Διδυμοτείχου ***Βησαρίων*** — † ὁ Φιλαδελφείας ***Σωφρόνιος*** — † ὁ πρώην Μυτιλήνης ***Μελέτιος*** — † ὁ Μεσημβρίας ***Γρηγόριος*** — † ὁ Λήμνου ***Δανιήλ*** — † ὁ πρώην Σκοπείων ***Γαβριήλ*** — † ὁ πρώην Ρασκοπρεσρένης ***Γερμανός*** — † ὁ πρώην Δρυϊνουπόλεως ***Νεόφυτος***.

(συνεχίζεται).

# ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ *)

## ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Ὁ Ἰ. Χριστός, ἱδρύσας τὴν Ἐκκλησίαν Του, ἠθέλησεν αὐτὴν μίαν καὶ τοὺς ἀποτελοῦντας αὐτὴν πιστοὺς ζῶντας ἐν τῇ ἑνώσει τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πίστεως [1]. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἀντέστη εἰς τὴν θείαν θέλησιν καὶ ἐκεῖ ὅπου ὁ Θεὸς ἤθελε τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀγάπην ἐγκατέστησε τὴν ἀταξίαν καὶ τὴν ἐχθρότητα. Ἡ ἱστορία τῶν χριστιανικῶν διαμαχῶν εἶναι τόσον παλαιά, ὅσον σχεδὸν καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας. «Ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ κατόπιν πολλαχῶς πολλαὶ αἱρέσεις προσερράγησαν αὐτῇ· καὶ ρυπάσματα ἄθεσμα καὶ ἀκανόνιστα ἐπεπόλασαν» [2]. Σίμων ὁ μάγος καὶ οἱ ὀπαδοί του, ὁ γνωστικισμός, τὸ σχίσμα τῶν Δονατιστῶν, αἱ περὶ τὴν Ἀρειανὴν κακοδοξίαν ἔριδες, αἱ ἀκολουθήσασαι αὐτὰς χριστολογικαὶ συζητήσεις, εἶναι τόσαι ἐνδείξεις τῆς προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς ἑνότητος. Ἀλλὰ

*) Τὸ παρὸν ἄρθρον εἶναι εἰσαγωγὴ τοῦ πρώτου μέρους τῆς μελέτης «Τὸ δυνατὸν τῆς ἐπιτεύξεως τῆς συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς πλήρωσιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν», βραβείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Δημοσιεύεται ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν κατὰ τὸν λήξαντα Αὔγουστον ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ Ἐδιμβούργῳ συνελθόντων συνεδρίων τῶν ὀργανώσεων «Πίστις καὶ τάξις» καὶ τοῦ «Πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ».

[1] *Ἰωάννου*, ΙΕ', 9. ΙΖ', 20—29.

[2] *Θεοδ. Στουδίτου*, ἐπιστ. κη', Ἑ. Π. τόμ. 99, σ. 1003.

τὸ κατ' αὐτῆς πλῆγμα ἐδόθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἡ δὲ μετ' ὀλίγους αἰῶνας ἀκολουθήσασα Μεταρρύθμισις τῆς Δύσεως ἐπέφερε τὸ ὁριστικὸν εἰς αὐτὴν ρῆγμα [3].

Τὸ «μέγα καὶ πολυχρόνιον σχίσμα τοῦ ἀρράφου χιτῶνος τῆς εὐσεβείας» [4]) εἶναι, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἓν ἐκ τῶν πολλῶν ἐκείνων ζητημάτων, τὰ ὁποῖα, παρὰ τὴν σχεδὸν ἐξονυχιστικήν των ἐξέτασιν, παραμένουσιν εἴς τινα αὐτῶν σημεῖα σκοτεινά. Τόσοι αἰῶνες ἐστάθη ἀδύνατον νὰ διαφωτίσωσι πλήρως τὰ αἴτια, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλεται ἡ γένεσίς των. Πολλοὶ ὡμίλησαν περὶ ἀντιθέσεως ἰδεῶν [5]) καὶ πολιτισμοῦ [6]), περὶ ἀλαζονείας [7]) τῆς Δύσεως ἢ Ρωμανισμοῦ [8]) καὶ περὶ «σμικρολογίας ἤχου, οὐδὲν μέντοι λυμαίνοντος τὴν εὐσέβειαν, εἰς διαφορὰν δὲ πίστεως ὅμως ἑκατέροις τοῖς μέρεσι δόξαντος» [9]). Ἄλλοι ὁμιλοῦν ἔτι περὶ ἀγνοίας καὶ προλήψεως [10]), περὶ κακοπιστίας τῆς Δύσεως [11]), περὶ Ἀνατολικοῦ ἐθνισμοῦ [12]) ἢ περὶ ἑλληνικοῦ σχίσματος [13]) καὶ φέρουν πρὸς δικαιολογίαν τοῦ λυπηροῦ γεγονότος τῆς διαιρέσεως τὸν φυσικὸν νόμον τῆς διαδοχικῆς ἀνυψώσεως καὶ καταπτώσεως, τὸν ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποφύγῃ ἡ θεόθεν τὴν ἀρχὴν ἔχουσα ἐκκλησία. Ἐν τούτοις πᾶσαι αὐταὶ καὶ αἱ παρόμοιαι δικαιολογίαι, αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται εἰς σύγχυσιν τῶν ἀφορμῶν πρὸς τὰ βαθύτερα αἴτια τῆς διαιρέσεως, συμφωνοῦν μὲν ἐν μέρει πρὸς ὡρισμένα γεγονότα τῆς ἱστορίας, εὑρίσκονται ὅμως εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγκαταβάσεως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ διακρίνῃ τὰς σχέσεις τῶν Χριστιανῶν.

---

[3]) *Ch. Quénet*, L'union de l'église, Paris, 1924, Ch. III, p. 47.

[4]) Ἐπιστολὴ Πατρ. Γερμανοῦ πρὸς Πάπαν Γρηγόριον, *Mansi*, Amplissima coll. consil., Paris, Leipzig 1903, t. 23, p. 49, 52. — ***Κ. Ν. Σάθα***, Μεσ. Βιβλ. τ. 2. σ. 41, Βενετία 1873

[5]) ***Γεωργιάδου Β.***, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ σχίσματος, ***Ἐκκλ. Ἀλ.*** ΚΠολις, 1886, σ. 420

[6]) *Henri Vast*, Le cardinal Bessarion, Paris 1878, Ch. IV, p. 38.

[7]) *J. Overbeck*: Ἀφελὴς ἄποψις τῶ ἀξιώσεων τῆς ὀρθ. καθ. ἐκκλησίας, ΚΠολις 1883, σελ. 86. — ***Ἀν. Δημητρακοπούλου***: Ἱστορ. τοῦ σχίσματος τῆς λατ. ἀπὸ τῆς ὀρθ. ἐκκλ. Λειψία 1867 σ. 1.

[8]) *J. Pitzipios*, Le Romanisme, Paris 1860, XI, 97.

[9]) ***Ἰ. Βέκκου***: Περὶ ἑνώσεως καὶ εἰρήνης τῶν τῆς Παλ. καὶ Νέας Ρώμης ἐκκλησιῶν, § Β, Ἑ. Π. 141, σ. 17.

[10]) ***Πίου ΙΑ'***, «Περὶ προαγωγῆς τῶν Ἀνατολ. Σπουδῶν» ***Ὀρθοδοξία***, ΚΠολις, 1928, σ. 390-395.

[11]) ***Νεκταρίου Πενταπόλεως*** Μελέτη ἱστορικὴ περὶ τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος, Ἀθῆναι, 1911, τεῦχος Α'.

[12]) *Ch. Quénet*, L'union de l'église, Paris 1924, III, 62.

[13]) *Paul André:* L'unité chrétienne, Paris. 1930, 1re p. II. 22.

Χωρὶς νὰ σκοπῶμεν τὴν ἐπίπονον ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος «τίνων καθάπτεται ἡ φοβερὰ καὶ δίστομος μάχαιρα τοῦ σχίσματος»[14], καὶ τοῦ «ὅτι ἐσχίσθημεν ἢ ὅπως ἐσχίσθημεν»[15] πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὑπῆρξεν «ἁμάρτημα»[16], «γεγονὸς ἀντιχριστιανικόν»[17], πρᾶξις ἀντίθετος εἰς τὰ ἰδεώδη καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἐχώρισεν εἰς πολλάς, διὰ τῆς ἰδιαιτέρας των ἐξελίξεως ἀπομακρυνθείσας τόσον ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε σήμερον καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ ζήτημα τῆς κοινωνικῆς των συνεργασίας νὰ θεωρῆται ἐκ τῶν δυσσκολωτέρων πρὸς ἐπιτυχῆ λύσιν[18].

Ἐν τούτοις ἐὰν διὰ μέσου τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας διαπιστῶμεν τὴν λυπηρὰν τάσιν πρὸς τὴν διαίρεσιν, πρὸς τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς θείας θελήσεως, ὀφείλομεν ἐπίσης νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι αἱ ἐκκλησίαι πάντοτε προσεπάθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Ὁ λυπηρὸς χωρισμός των δὲν ἔσβεσε διὰ παντὸς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἑνώσεως. Ἐκ μέρους τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρχε πάντοτε ἡ θέλησις τῆς συνεννοήσεως. Ἐπίσης ἐκ μέρους τῆς Ρώμης δὲν ἔλειψαν αἱ προσπάθειαι πρὸς ἄρσιν μιᾶς καταστάσεως αὐτόχρημα ἀπελπιστικῆς. Ὅταν δὲ αἱ ἐκκλησίαι διηρέθησαν ἔτι περισσότερον, συχνότεραι παρουσιάσθησαν περιπτώσεις ἀποπειρῶν πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν προτέραν ἑνότητα.

Εἶναι γνωστὴ ἡ τύχη τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν. Πᾶσαι ἀπέτυχον εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε σήμερον αἱ σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν εὑρίσκονται εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον τὰς ἀφῆκαν οἱ προηγούμενοι αἰῶνες. Οἱ λόγοι τῶν διαδοχικῶν αὐτῶν ἀποτυχιῶν, διαφόρως ἐκτεθέντες παρὰ τῶν ἱστορικῶν ἑκάστης ἐκκλησίας, πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς αὐτὴν τὴν βάσιν τῶν συνεννοήσεων, τῶν ὁποίων ἐλατήρια, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἦσαν λόγοι πολιτικοί. Συχνὰ ἐπίσης αἱ συνεννοήσεις ἐτίθεντο ἐπὶ τοιαύτης βάσεως, ὥστε ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀποκλείηται ἐνδεχομένη εὐτυχὴς ἔκβασίς των. Τέλος τὸ δόγμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἔπαυσε νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ διὰ πάσας

---

[14]) Ἐπιστολὴ Γερμανοῦ πατρ. πρὸς πάπαν Γρηγόριον. *Mansi*, τ. 23, σ. 52. **Κ. Ν. Σάθα** Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τόμ. Β', σ. 43.

[15]) ***Ι. Βέκκου***, Περὶ ἑν. καὶ εἰρ. τῶν τῆς Παλ. καὶ Νέας Ρώμης ἐκκλ. § ζ. **Ἑ. Π.** τ. 141, σ. 24.

[16]) Ἐπιστολὴ Νικολάου Ε' Πάπα πρὸς Κ/τῖνον Παλαιολόγον, **Ἑ. Π.** τόμ. 160, σ. 1206.

[17]) ***Π. Κομνηνοῦ***, Συμβολαὶ εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν τεῦχος Α', Αἱ Ἀγγλικαν. χειροτονίαι, ΚΠολις 1921, σ. α.

[18]) *Jugie Martin*, La prière pour l'unité chrétienne, 2 mep. ch. I, 15, ch I, 18.

τὰς ἐκκλησίας, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐπίσης ὡς μία τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν τῆς ἀποτυχίας.

Εὐτυχῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισαν νὰ ἐπικρατῶσι διάφοροι ἰδέαι σχετικαὶ μὲ τὴν δυνατότητα τῆς λύσεως τοῦ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σοβαροῦ προβλήματος τῆς διαιρέσεως τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐὰν μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ ἕνωσις αὐτῶν ἐσχετίζετο ἀμέσως καὶ ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ δόγμα καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ συμφωνίαν, ἐὰν ἐπιστεύετο ὅτι «ἡ ἕνωσις τῶν ἐκκλησιῶν θὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἕνωσιν τῶν καρδιῶν» 19), σήμερον γενικῶς ἐγένετο παραδεκτὸν ὅτι αἱ ἐκκλησίαι, διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ εὐτυχὲς αὐτὸ σημεῖον τῆς ἑνότητος, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσωσι τὰς προσπαθείας των ἀπὸ τὴν ἐπίτευξιν μιᾶς ἄλλης ἑνότητος, ἡ ὁποία ἀπὸ αἰώνων ἐπίσης ἔπαυσε σχεδὸν ὑπάρχουσα: τῆς ἑνότητος τῆς καρδίας, ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν μεγάλων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν καὶ πιέζουν τὴν σύγχρονον ἀνθρωπότητα 20).

Ἡ αἰτία τῆς διαφόρου ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος ὀφείλεται εἰς πολλοὺς λόγους, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς τὴν πεῖραν τοῦ παρελθόντος καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν κρίσιν τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Ὀλίγον ἀργὰ ἴσως κατενοήθη ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης καὶ ἐξηγήθη ὅπως ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ τὸ γεγονὸς τῆς ἀποτυχίας συμφιλιωτικῶν ἀποπειρῶν τόσων αἰώνων. Ἀνεγνωρίσθη ὅτι νέαι ἀντιλήψεις, διάφοροι πρὸς ἀλλήλας, νέαι διδασκαλίαι, ἀντίθετοι πρὸς τὰς παλαιάς, νέα δόγματα, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντικείμενα εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ἡνωμένης ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων, ἐὰν δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συμβιβασθῶσι κατόπιν τόσων προσπαθειῶν, ὠφείλετο εἰς δύο κυρίως λόγους: πρῶτον ὅτι τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν, καταντῆσαν διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου ἀσθένεια δυσθεράπευτος — «διὰ τοῦτο περιμάχητον τὸ σχίσμα ἡμῖν, ὅτι καὶ χρόνον» 21) — ἦτο περίπλοκον καὶ ἑπομένως δύσκολον νὰ λάβῃ τὴν ἁρμόζουσαν πρὸς λύσιν αὐτοῦ τροπήν, καὶ δεύτερον ὅτι ἡ τακτική, ἡ ὁποία ἠκολούθει ἑκάστοτε πρὸς διευθέτησιν αὐτοῦ, ἦτο λανθασμένη.

Τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα ἀντελαμβάνετο ἀπὸ τῆς παλαιοκαθολικῆς πλευρᾶς ὁ E. Michaud 22) ἢ τὰ τοιαῦτα, ἅτινα παραθέτει ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου

---

19) Ἀγόρευσις Καντουαρίας Randall εἰς συνέλευσιν Βρεττταν. συμβουλίου τοῦ Παγκ. συνδέσμου διεθνοῦς φιλίας διὰ τῶν ἐκκλησιῶν. ***Ἐκκλ. Ἀλήθεια*** 1921, ἀρ. 19, σ. 148

20) ***Δ. Σ. Μπαλάνου***, Ἕνωσις ἢ φιλικὴ συνεννόησις τῶν ἐκκλησιῶν; Ἐλ. Βῆμα, 25—5—1931.

21) ***Ἰ. Βέκκου***, Περὶ ἑν. καὶ εἰρ. τῶν τῆς Παλ. καὶ Ν. Ρ. ἐκκλησιῶν, § ζ, Ἑ. Π. τ. 141, σ. 24.

22) Les difficultés de l'union entre les églises chrétiennes, *Révue internationale de théologie*, Berne, Avril-Juin 1897, p. 276-303.

τοιαύτης ὁ ἐπίσκοπος Σκοπέλου — ἤδη μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως — κ. Γεννάδιος [23]) εἶναι ὄχι μόνον γενικὰ καὶ πολλά, ἀλλὰ καὶ «ὑπολογίσιμα», ὡς παρετήρησεν ὁ Πάπας Πῖος ὁ ΙΑ΄ εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ Γιουγκοσλαυΐας [24]). Ἡ σημασία τῆς ἀληθείας ταύτης εἶναι ἔκδηλος, εἰς τὴν διαπίστωσίν της δὲ ὀφείλεται πρὸ παντὸς καὶ ἡ ἀλλαγὴ τακτικῆς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Αἱ ἐκκλησίαι, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς προσπαθείας των πρὸς ἐπίτευξιν τῆς «πανταχοῦ ἀδελφότητος» [25]), τῆς ὁμολογίας τῆς ἑνότητος, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς διαπιστώσεως τῆς ἐπικινδύνου ἐπικρατήσεως τῶν νέων ἰδεῶν, ἐνόμισαν ὅτι ἔπρεπεν αὕτη, διὰ νὰ μὴ μείνῃ ὡς ἓν τολμηρὸν ὄνειρον, διὰ τοὺς ἀπαισιοδόξους, ἢ μία οὐτοπ α διὰ τοὺς πεσιμιστάς, νὰ προετοιμασθῇ καταλλήλως οὕτως ὥστε νὰ κάμψῃ τελικῶς τὰ παρουσιαζόμενα ἐμπόδια καὶ νὰ καρποφορήσῃ ἐν καιρῷ. Παρεδέχθησαν ὅτι «τὰ χρόνῳ κρατηθέντα πάθη πρῶτον μὲν χρόνου δεῖται πρὸς τὴν διόρθωσιν· ἔπειτα ἰσχυρᾶς καὶ ἐντονωτέρας ἀγωγῆς, εἰ μέλλει τις τοῦ βάθους αὐτοῦ καθικνεῖσθαι, ὥστε πρόρριζα ἐξελεῖν τῶν καμνόντων τὰ ἀρρωστήματα» [26]). Πρὸς τοῦτο ἐθεώρησαν καλὸν ὅπως ἡ συνεννόησίς των, πρὶν ἢ ἐπεκταθῇ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν πίστιν καὶ τὸ δόγμα, ἐκδηλωθῇ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισίν των, εἰς τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ δρᾶσίν των καὶ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ποικιλωνύμων ἐκείνων συστημάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἐργάζονται πρὸς καλὸν οὔτε τῆς ἐκκλησίας οὔτε τῆς κοινωνίας.

ΠΡ. ΑΔΑΜ

(συνεχίζεται)

[23]) Union ou rapprochement des églises chrétiennes, Const. 1920, ch, V, p 48—57.

[24]) *Irenikon,* Bruxelles, No. 2, 25 Mai 1927.

[25]) Μ. Βασιλείου, ἐπ. 133. *Ἑ. Π.* τόμ. 32, σ. 569.

[26]) Μ. Βασιλείου, ἐπ. ϱυστ. *Ἑ. Π.* τόμ. 32, σ. 616.

# ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

### ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

*Πατριαρχικαὶ καὶ Συνοδικαὶ λειτουργίαι.*

Ἐν μέσῳ συρροῆς ἀπείρου εὐλαβοῦς ἐκκλησιάσματος, συμπροσευχομένων ἅμα καὶ τῶν Εὐγενεστάτων Γεν. Προξένων: Ἑλλάδος κ. Λ. Γάφου καὶ Ρουμανίας κ. Ν. Λουκασίεβιτς μετὰ τῆς ἀξιοτίμου συζύγου αὐτοῦ, ἐτελέσθη τῇ 21 τοῦ μηνὸς Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ λειτουργία ἐν τῷ ἐν Πέραν πανηγυρίζοντι ἱ. ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, συνιερουργούντων τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τῶν σεβ. Μ/τῶν Δέρκων, Σάρδεων, Θεοδωρουπόλεως, Εἰρηνουπόλεως καὶ Λαοδικείας, τὸν δὲ πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐκφωνήσαντος τοῦ πανοσιολογ. ἀρχιμ. κ. Χρυσοστόμου Κορωναίου, ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς ἱ. Θεολ. Σχολῆς. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δεξίωσιν ὁ σεβ. ἅγιος Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντῖνος, ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος τῆς Κοινότητος, ἐξέφρασε τὰ πρὸς τὸ σεπτὸν πρόσωπον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος βαθύτατα αἰσθήματα σεβασμοῦ συμπάσης τῆς Κοινότητος, εἰς ἃ ἀνταποκρινομένη ἡ Α. Θ Παναγιότης ἐπέστεψε τοὺς ἐν αὐτῇ ἐργαζομένους ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν εὐχῶν Αὐτῆς. Προεπέμφθη μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν ἄφιξιν Αὐτῆς ἐκδηλώσεων τιμῆς καὶ εὐλαβείας.

Ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, θεμελιωτοῦ τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας ΚΠόλεως, ἐτελέσθη τῇ 30 λήγοντος μηνὸς ἡ νενομισμένη Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ λειτουργία ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατρ. ναῷ, συνιερουργούντων τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τῶν σεβ. Μτ/ῶν Δέρκων, Πριγκηπονήσων, Σάρδεων, Ἡλιουπόλεως, Θεοδωρουπόλεως, Εἰρηνουπόλεως, Χριστουπόλεως, Λαοδικείας καὶ Φιλαδελφείας καὶ συμμετέχοντος τῆς θ. λειτουργίας πρὸς τῷ πατρ. πρεσβυτερίῳ καὶ τοῦ πρωθιερέως τῆς ἐνταῦθα ὀρθ. Γιουγοσλαυϊκῆς παροικίας αἰδεσιμολ. πατρὸς Πέτρου Χαϊδούκοβιτς. Παρῆσαν συμπροσευχόμενοι οἱ Εὐγενέστατοι Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Λ. Γάφος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τῆς κυρίας τοῦ Γεν. Προξένου τῆς Ρουμανίας κ. Ν. Λουκασίεβιτς καὶ ὁ Γεν. Πρόξενος τῆς Γιουγοσλαυΐας κ. Βούκοτιτς, ἀντιπρόσωποι τῶν ἐνοριῶν τῆς Ἀρχ/πῆς, καθηγηταί, οἱ ἕλληνες ἀθληταὶ τῆς Α. Ε. Κ. καὶ πλῆθος πολὺ εὐλαβῶν χριστιανῶν. Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας, καταχωρούμενον ἀλλαχοῦ, ἀπήγγειλεν ὁ Μ. Ἱεροκήρυξ θεοφ. ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ κ. Φιλόθεος

*Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι.*

Εὐλαβεῖ προσκλήσει ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν τοῖς ἱ. ναοῖς: ἁγίου Δημητρίου Ταταούλων (7), Ταξιαρχῶν Μ. Ρεύματος (14) καὶ Ταξιαρχῶν Βαλατᾶ (28), τοῦ θ. λόγου κηρυχθέντος κατὰ σειρὰν ὑπὸ τῶν πανοσιολογ. Δευτερεύοντος, Τριτεύοντος καὶ Μ. Ἀρχιμανδρίτου. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐγένετο δεκτὴ καὶ προεπέφθη τιμητικώτατα ὑπὸ τοῦ ἱ. κλήρου, τῶν ἐπιτρόπων καὶ τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος τῶν ὡς ἄνω ἐνοριῶν.

— Ἡ Α. Θ. Παναγιότης κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (13) ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Παραθρονίῳ Αὐτῆς, τῆς ἱ. εἰκόνος τοῦ ἁγίου τε-

θείσης, κατὰ τὴν τάξιν, ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Θρόνῳ. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Πατρ. ναῷ (7, 14, 21 και 28 τοῦ μηνὸς) ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Ἀδαμάντιος.

*Πατριαρχικαὶ συγχαρητήριοι εὐχαί.*

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεχάρη τηλεγραφικῶς τῷ ἄγοντι τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἑορτὴν Μακαρ. Ἀρχ/πῳ Ἀθηνῶν κ. Χρυσοστόμῳ.

*Ἀρχιεπίσκοπον Χρυσόστομον,*
Ἀθήνας.

Ἐγκαρδίους ἀπευθύνοντες συγχαρητηρίους προσρήσεις Ὑμετέρᾳ περισπουδάστῳ Μακαριότητι ἑορτῇ ὀνόματος Αὐτῆς, εὐχόμεθα ὑγείαν καὶ ἐνίσχυσιν παρὰ Θεοῦ πρὸς συνέχισιν τετιμημένης διακονίας Αὐτῆς.

Φανάριον 13/11/937.

*Πατριάρχης Βενιαμίν.*

*Πατριάρχην Βενιαμίν.*
Φανάριον—Σταμπούλ.

Ἀθῆναι 15/11/937.

Εὐχαριστοῦντες ἐπὶ συγχαρητηρίοις προσαγορεύομεν σεπτὴν κορυφὴν Ὀρθοδοξίας.

*Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος.*

— Ὡσαύτως συνεχάρη αὐτοπροσώπως τῷ ἑορτάζοντι σεβ. Μ/τη Ἡλιουπόλεως κ. Γενναδίῳ ἐπισκεφθεῖσα αὐτὸν κατ᾽ οἶκον, τηλεγραφικῶς δὲ τοῖς ἑορτάζουσι σεβ. Μ/ταις Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως, Τυρολόης (13), Θεσσαλονίκης (17) καὶ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης (30). Τὰς πατριαρχικὰς εὐχὰς διεβίβασε τῷ θεοφιλ. ἐπισκόπῳ Χαριουπόλεως καὶ Ἀρχειοφύλακι τῶν Π/χείων κ. Γενναδίῳ ὁ πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Γρηγόριος, καὶ τῷ πανοσιολ. ἀρχιμ. κ. Χρυσοστόμῳ Κορωναίῳ, καθηγητῇ τῆς Θεολ. Σχολῆς, ὁ πανοσιολ. Δευτερεύων κ. Μάξιμος.

*Ἐπισκέψεις.*

Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἐπεσκέφθησαν ὑποβαλόντες τὰ σέβη αὐτῶν καὶ ἀσπασθέντες τὴν δεξιὰν Αὐτῆς: ὁ ἐνταῦθα Ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Γ. Χριστοδούλου μετὰ τῆς δ/δος ἀδελφῆς αὐτοῦ — ὁ διευθύνων Ὑποπρόξενος τῆς Τσεχοσλοβακίας Dr Anton Mayr-Harting — ὁ Εὐγενέστατος Γεν. Πρόξενος τῆς Ρουμανίας κ. Ν. Λουκασίεβιτς μετὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ — οἱ συνοδοὶ τοῦ ἀντιστρατήγου κ. Παπάγου ἀντισυνταγματάρχαι Π. Καλογερόπουλος, Σ. Κιτριλάκης κ. Μ. Βίμβλης — ὁ κ. Στέφανος Εὐγενίδης — ἡ κ. Γρ. Γαρδικιώτη, τὸ γένος Εὐγενίδου, μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς κ. Θ. Γρίβα, ὑποπροξένου τῆς Ἑλλάδος — ἡ παρὰ τῇ Διαβαλκανικῇ διασκέψει τῶν Ἐθνικῶν Τραπεζῶν Ρουμανικὴ ἀποστολὴ ἐκ τῶν κ. κ. Μ. Κωνσταντινέσκο, Διοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ρουμανίας, Ἰω. Λαπεδάτου, τέως ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, Δ. Ἰορδάν, Κωνστ. Βαλεγκέσκου καὶ Μανέσκου — αἱ ἀξιότιμοι σύζυγοι τῶν Γιουγοσλαύων ἀντιπροσώπων παρὰ τῇ ὡς ἄνω Διασκέψει ἐν συνοδείᾳ τοῦ Διερμηνέως κ. Δεκόκ — ἡ ὑπὸ τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἐθν. Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος κ. Τσουδερὸν ἑλλη-

νικὴ ἀντιπροσωπεία παρὰ τῇ αὐτῇ Διασκέψει. — Τινὰς τῶν ὡς ἄνω ἐπισκεπτῶν ἀντεπεσκέφθη ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Ἀδαμάντιος μετὰ τοῦ Ἄρχοντος Μ. Διερμηνέως κ. Σ. Κωνσταντινίδου.

— Ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀλβανίας τὰς εὐχὰς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος διεβίβασεν ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος μεταβὰς εἰς τὸ ἐνταῦθα Γεν. Προξενεῖον τῆς Ἀλβανίας μετὰ τοῦ Μ. Διερμηνέως.

*Μνημόσυνα.*

Κατὰ τὸ ἐν τῷ ἱ. ναῷ Βαφεοχωρίου (14) τελεσθέν, ἱερουργοῦντος τοῦ σεβ. Μ/του Δέρκων κ. Ἰωακείμ, μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου Π/χου Ἰωακεὶμ Γ', ὡς καὶ κατὰ τὸ ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῶν Εἰσοδίων Πέραν (28) τελεσθέν, ἱερουργοῦντος τοῦ σεβ. Μ/του Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντίνου, μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξ. Παντζίρη, τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἀντεπροσώπευσεν ὁ πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Γρηγόριος.

*Π. Κ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπή.*

Εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ σεβ. Μ/του Χριστουπόλεως κ. Μελετίου, ἀποχωρήσαντος ἀπὸ τῆς προεδρείας τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ἡ Α. Θ. Παναγιότης διώρισε πρόεδρον αὐτῆς τὸν σεβ. Μ/την Λαοδικείας κ. Δωρόθεον, ἀναλαβόντα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μηνὸς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ.

*Πατριαρχικὸν πρεσβυτέριον.*

Κατόπιν μακρᾶς νοσηλείας ἐπανῆλθεν ὑγιὴς εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ὁ Μ. Σύγκελλος τῶν Πατριαρχείων κ. Γαβριήλ.

*Χειροτονία ἱερέως.*

Τοῦ ἱεροκήρυκος τοῦ ἱ. ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Φερίκιοϊ ἱερολογ. διακόνου κ. Πολυκάρπου Κων/νίδου διορισθέντος ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἱερατικῶς προϊσταμένου τοῦ ἱ. ναοῦ Εὐαγγελιστρίας Προπόδων Ταταούλων, ἐνεκρίθη συνοδικῶς ἡ εἰς πρεσβύτερον χειροτονία αὐτοῦ. Τὸ μυστήριον ἐτέλεσεν ἡ Α. Σεβ. ὁ Μητροπολίτης Λαοδικείας κ. Δωρόθεος, σεπτῇ πατρ/κῇ ἐντολῇ, ἱερουργήσας τὴν 28 λήγοντος μηνὸς ἐν τῷ ὡς ἄνω ἱ. ναῷ τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς θ. λειτουργίας χειροθετήσας τὸν χειροτονηθέντα εἰς ἀρχιμανδρίτην τῆς ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς ΚΠόλεως.

## ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

*Ἱ. Μητρόπολις Θυατείρων.*

Ὁ σεβ. Μ/της Θυατείρων δι' ἐκθέσεως αὐτοῦ παρέσχε τῇ Ἐκκλησίᾳ λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ἐκκλ/κῆς καταστάσεως τῶν ἐν Γερμανίᾳ ὀρθ. κοινοτήτων Δρέσδης, Βερολίνου, Μονάχου καὶ Λειψίας, ἐπισκεφθεὶς αὐτὰς κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ποιμαντορικὴν περιοδείαν. Ἐξεφράσθησαν τῇ Α. Σεβασμιότητι αἱ εὐχαριστίαι τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ ποιμαντορικῇ αὐτῆς μερίμνῃ ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς αὐτῶν.

*Κανονικαὶ ἄδειαι.*

— Τυχὼν κανονικῆς ἀδείας ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ (20) ὁ σεβ. Μ/της Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος.

— Παρεσχέθη τῷ σεβ. Μητροπολίτῃ Τραπεζοῦντος κ. Χρυσάνθῳ ἄδεια μεταβάσεως εἰς Βερολῖνον διὰ λόγους θεραπείας.

— Ὡσαύτως παρεσχέθη ἄδεια μεταβάσεως εἰς Ἑλλάδα διὰ λόγους ὑγείας τῷ σεβ. Μητροπολίτῃ Κάσου καὶ Καρπάθου κ. Γερμανῷ.

*Ἅγιον Ὄρος.*

— Τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Καρακάλλου παρεσχέθη ἡ ἄδεια καὶ εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἐγκαταβίωσιν ἐν αὐτῇ τοῦ ἐκ Παλαιστίνης Τρύφωνος Μωϋσέως Χρυσοχόου.

— Διεβιβάσθησαν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Κωνσταμονίτου ἀπαντητικῶς αἱ εὐχαὶ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Δοσιθέου μοναχοῦ ὡς προϊσταμένου αὐτῆς.

— Κατὰ τὸ παρὸν ἔτος προσελήφθη ὡς μαθητὴς ἐν τῇ Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης ὁ τέως ὑπογραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ ἀπόφοιτος τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς μοναχὸς Συνέσιος Φιλοθεΐτης.

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Ἐλήφθη καὶ ἀνεγνώσθη ἐν συνεδρίᾳ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου γράμμα τοῦ Μακαρ. Π/χου Ἱεροσολύμων κ. Τιμοθέου, δι' οὗ ἡ Α. Μακαριότης ζητεῖ δύο ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀποφοίτων τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, πρὸς κατάταξιν αὐτῶν εἰς τὰ στελέχη τῆς αὐτόθι Ἀδελφότητος. Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἀπεδέχθη τὸ ὡς ἄνω αἴτημα τῆς Α. Μακαριότητος.

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ι. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ Μακαρ. Πρόεδρος αὐτῆς Ἀρχ/πος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος προέβη ἐν καιρῷ εἰς δηλώσεις πρὸς τὸν τύπον συνοπτικὰς περὶ τοῦ συντελεσθέντος ἔργου. Κατὰ τὰς δηλώσεις ταύτας, καίτοι ἡ Ἱεραρχία δὲν ἐξήντλοσε τὸ περιεχόμενον τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ὅμως ἐξήτασε ζητήματα μεγάλης ἐκκλ/κῆς καὶ κοινωνικῆς σπουδαιότητος.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν: α΄) τὸ ***τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας***. Ἀπεφασίσθη ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἰσχῦον τὸ σύστημα τῆς συναλληλίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ὡς ἐξασφαλίζον τὰς ἁρμονικὰς σχέσεις αὐτῶν.— β΄) ***ἡ ἄσκησις οἰκονομίας ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν χειροτονουμένων κληρικῶν***. Ἀπεφασίσθη ὅπως, κατὰ τὸ παράδειγμα καὶ ἄλλων ὀρθ. ἐκκλησιῶν, ἐπιδεικνύηται συγκατάβασις εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὁσάκις παρουσιάζεται πραγματικὴ ἀνάγκη.—γ΄) ***οἰκονομία ὡς πρὸς τὰ κωλύματα τοῦ γάμου***. Ἐνεκρίθη ὅπως χάριν τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας παραμείνωσιν ἀμετάβλητοι αἱ ἰσχύουσαι διατάξεις. — δ΄) ***τὸ τῆς ἀποφυγῆς τῆς τεκνογονίας ζήτημα, τῶν ἐκτρώσεων, τῆς ἐκθέσεως τῶν βρεφῶν καὶ τοῦ νεομαθλουσιανισμοῦ ἐν γένει***. Ἐδημοσιεύθη Διάγελμα τῆς Ἱεραρχίας πρὸς τὸν Κλῆρον καὶ τὸν λαὸν μαρτυροῦν πῶς ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε τὸ λεπτότατον τοῦτο ζήτημα

διατυπώσασα τὴν περὶ αὐτοῦ ὀρθόδοξον ἀντίληψιν.— ε') ***καῦσις τῶν νεκρῶν***. Ἡ Ἱεραρχία ἀπεφάνθη κατ' αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.— στ') ***ὁ μοναχικὸς βίος***. Διεπιστώθη ὅτι εἶνε δυνατὸν οὗτος ἀναγεννώμενος νὰ φανῇ καὶ πάλιν χρήσιμος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν κοινωνίαν, ὡς καὶ εἰς τὸ παρελθόν.— ζ') ***μόρφωσις τοῦ κλήρου*** πρὸς ἀνάδειξιν ἰδίως ἐμπνευσμένων ἱεροκηρύκων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου. Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ***κλήρου*** ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον, ἐξετασθὲν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς σὺν ἄλλαις καὶ τῆς οἰκονομικῆς.— η') ***ἡμερολογισμός***, ὡς καλεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν ξένων (stylisme) ἡ κίνησις τῶν λεγομένων παλαιοημερολογιτῶν. Ἀνετέθη τῇ Διαρκεῖ Ἱ. Συνόδῳ ὅπως συζητήσῃ μετὰ τῆς κυβερνήσεως τοὺς τρόπους τῆς ἱκανοποιητικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος.

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Περὶ τὰ τέλη παρελθόντος Σεπτεμβρίου ἀφίκετο εἰς Βουκουρέστιον ἡ Α. Μακαρ. ὁ Μητροπολίτης Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας κ. Διονύσιος πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Βουκουρεστίου κ. Μύρωνος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ θεοφιλ. ἐπισκόπου Grodno κ. Σάββα καὶ τοῦ πανοσιολ. ἀρχιμ. κ. Θεοφάνους, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Βαρσοβίᾳ μητροπολιτικοῦ σεμιναρίου. Γενόμενος τιμητικῶς δεκτὸς ἐν τῷ σταθμῷ ὡδηγήθη ὑπὸ τὰς κωδωνοκρουσίας τῶν ἐκκλησιῶν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν, ἔνθα ἀνέμενεν ὁ Μακαρ. Πατριάρχης μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου. Κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν δοξολογίαν ἐγένετο κατάλληλος προσφώνησις τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου καὶ ἀντιφώνησις τοῦ Μακαρ. Μητροπολίτου. Ἐπηκολούθησεν ἐπίσημος δεξίωσις ἐν τῷ Πατρ. Μεγάρῳ καὶ ἐπίσημον πατριαρχικὸν γεῦμα, καθ' ὃ ἠγέρθησαν θερμαὶ ἑκατέρωθεν προπόσεις. Ἡ Α. Μακαριότης ξενισθεῖσα ἐν τῷ Πατριαρχείῳ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ διαμονῆς αὐτῆς, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς πρωτευούσης τὴν 30 ἰ. μηνὸς καὶ διὰ Τσέρνοβιτς, ἔνθα κατελθοῦσα ἐπεσκέφθη τὸν σεβ. Μ/την Βουκοβίνης κ. Βησαρίων, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν ἕδραν αὐτῆς.

— Κατὰ τὸν παρόντα μῆνα Νοέμβριον συνῆλθεν εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς ἐν Πολωνίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαρ. Μητροπολίτου Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας κ. Διονυσίου. Ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἐξητάσθησαν ὑποθέσεις διοικητικῆς, οἰκονομικῆς, δικαστικῆς καὶ γαμικῆς φύσεως. Ἐγένετο λόγος σὺν ἄλλοις καὶ περὶ τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῶν κατὰ τὸ λῆγον ἔτος συγκροτηθέντων ἐν Ἀγγλίᾳ Χριστιανικῶν Συνεδρίων ὡς καὶ περὶ τῆς περὶ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ διδασκαλίας τοῦ Πρωθιερέως Σεργίου Μπουλγάκωφ.

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Κατὰ τὸ ἀρχόμενον σχολικὸν ἔτος προσελήφθησαν εἰς τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης ἵνα μαθητεύσωσιν ἐν αὐτῇ δύο ἐξ Ἀλβανίας προερχόμενοι ὑπότροφοι, προοριζόμενοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

***Θεοτοκιάς, θρησκευτικὸν ποίημα μετὰ πεζῶν ἐπιστασιῶν ὑπὸ Κωνστ. Ν. Καλλινίκου, Μ. Οἰκονόμου τῆς Μ. τοῦ Χρ. Ἐκκλησίας καὶ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς Θεολογίας. Ἀλεξάνδρεια. 1935.***

Ὁ ἐν Manchester τῆς Ἀγγλίας σοφὸς ἱερεὺς κ. Κ. Ν. Καλλίνικος, ὅστις πρὸ τεσσαρακονταετίας περίπου, ὡς ἱεροκήρυξ τοῦ ἐν Πέραν ἱ. ναοῦ τῆς Παναγίας, διὰ τῶν νευρωδῶν κηρυγμάτων αὐτοῦ συνήγειρε καὶ ἠχμαλώτιζε τὰ πλήθη, δὲν εἶνε μόνον βαθὺς καὶ πολυγραφώτατος συγγραφεύς, ἀλλὰ καὶ ἔξοχος καὶ θαυμάσιος ποιητής· διότι ἐκτὸς τῶν πολλῶν καὶ ποικίλης θεολογικῆς ὕλης ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, πλειόνων τῶν εἴκοσιν, ὧν τινα μετεφράσθησαν καὶ δι' ὧν ἐπλούτισε τὴν ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν ἡμῶν, ἐξέδωκεν ἐσχάτως καὶ εἰς ξένας γλώσσας καὶ δύο κομψότατα καὶ ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου καλλιτεχνικῶς τετυπωμένα ἔμμετρα βιβλία, ὧν τὸ πρῶτον τιτλοφορεῖται ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη. Τὸ ἔργον τοῦτο ὁ ποιητὴς διαιρεῖ εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ ἔμμετρον καὶ εἰς τὸ πεζόν.

Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει διὰ 2500 εὐρύθμων καὶ ἁρμονικῶν στίχων εἰς στροφὰς τετραστίχους, ὧν ὁ πρῶτος καὶ ὁ τρίτος στίχος ὀκτασύλλαβοι, καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τέταρτος ἐννεασύλλαβοι ὁμοιοκατάληκτοι, ἀφηγεῖται ἅπαντα τὸν βίον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἀπὸ τῆς δι' εὐχῆς καὶ ἐπαγγελίας συλλήψεως καὶ γεννήσεως αὐτῆς ἐκ τῆς προμήτορος Ἄννης μέχρι τῆς κοιμήσεως καὶ μεταστάσεως αὐτῆς, μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ θαυμασίας ποιητικῆς ἐξάρσεως, διὰ γλώσσης καθαρᾶς καὶ ἀψόγου ἐξιστορῶν καὶ ἀναγράφων ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ πάντα τὰ περιστατικὰ καὶ γεγονότα, ὅσα συνδέονται καὶ σχετίζονται πρὸς τὸ ἱερὸν πρόσωπον αὐτῆς, καὶ ὅσα περὶ αὐτῆς ἀναφέρουσιν οἱ εὐσεβεῖς θρύλλοι τῶν χριστιανῶν, ἀρυόμενος ταῦτα ἐκ τῶν λιτῶν καὶ λίαν πτωχῶν εἰδήσεων τῶν τεσσάρων ἱερῶν Εὐαγγελίων, καὶ ἐκ τῶν πλατυτέρων ἀφηγήσεων τῶν ἀποκρύφων πηγῶν· διότι καὶ εἰς τὰς σελίδας τῶν ἀποκρύφων εὐαγγελίων μεταξὺ τῶν πολλῶν μύθων, ἀποκυημάτων ἀχαλινώτου φαντασίας, ὑπάρχουσιν πανάρχαιαι παραδόσεις καὶ ἀλήθειαι ἀδιαμφισβήτητοι, ἃς αἱ τῶν μέσων χρόνων Ἐκκλησίαι Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἀπεδέχθησαν οἰκοδομήσασαι ἐπ' αὐτῶν οὐ μόνον λόγους πανηγυρικοὺς καὶ ὑμνολογίας καὶ εἰκόνας, παριστώσας πρόσωπα καὶ πράγματα, καὶ ἰδέας καὶ σκηνὰς ἐκ τῶν ἀποκρύφων λαμβανομένας, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον κύκλον θεομητορικῶν ἑορτῶν, ἀποτελοῦντα ἀναπόσπαστον μέρος τῆς δημοσίου λατρείας. Τὸ πρωτότυπον καὶ ὄντως ὡραῖον ποίημα τοῦτο ἀποτελεῖ οὐ μόνον τερπνὸν καὶ ἐπαγωγὸν ἀνάγνωσμα διὰ τὰς πολλὰς περιέργους καὶ ποικίλας εἰδήσεις, ἃς περιέχει, ἀλλὰ καὶ ὑπόθεσιν λίαν ἐποικοδομητικὴν καὶ ὠφέλιμον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ βιβλίου ὁ σοφὸς συγγραφεὺς καὶ θεολόγος εἰς τριάκοντα καὶ ἓξ πεζὰς ἐπιστασίας μετὰ μεγάλης ὀξυνοίας ἐρευνᾷ καὶ ἐξετάζει, ἀναλύει καὶ ἀνακρίνει καὶ ὑπὸ τὴν βάσανον τῆς αὐστηρᾶς κριτικῆς ὑποβάλλει πάσας τὰς ἐκ διαφόρων πηγῶν ὑγιῶν τε καὶ νοσηρῶν ἀρυομένας ταύτας εἰδήσεις καὶ πληροφορίας περὶ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ περὶ τῶν θαυμάτων τῆς βρεφικῆς καὶ παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅσα ἄλλα γεγονότα, ἐπεισόδια καὶ περιστατικὰ ἀναφέρουσιν οἱ θρύλλοι, καὶ ὡς μόνην στάθμην καὶ κριτήριον ἔχων τὴν ὀρθὴν δόξαν καὶ συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς γνώμας τῶν διαφόρων πατέρων, παραλαμβάνει ὅσα ἐκ βεβαίας καὶ ἀληθοῦς παραδόσεως προέρχονται, καὶ ὅσα ἡ Ἐκκλησία κατ' οἰκονομίαν ἀπεδέχεται, διδοὺς ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν εἰς

ταῦτα, ἐξηγῶν λογικῶς καὶ βαθυστοχάστως τὰ σχετικὰ χωρία τῶν Γραφῶν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἐξοβελίζει καὶ ἀπορρίπτει ὅσα ὁ εὐσεβὴς δόλος ἢ ἡ κακόβουλος τῶν ἀσεβῶν πονηρία ἔπλασαν εἴτε πρὸς συμπλήρωσιν τῶν φαινομένων χασμάτων, εἴτε πρὸς ἐκπλήρωσιν προφητειῶν τινων, εἴτε καὶ πρὸς σύγχυσιν καὶ ἀποπλάνησιν τῶν πιστῶν. Καὶ τοιουτοτρόπως ἀποσκυβαλίζων πάντα, ὅσα ψευδῆ, μυθώδη καὶ ἀπαράδεκτα εἰς τὸν κοινὸν νοῦν, ἐμπεδοῖ, κρατύνει, στερεοῖ καὶ ἀσφαλίζει τὴν ἱερὰν παράδοσιν καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· ἀποκρούει τὰς κατηγορίας τῶν προτεσταντῶν, οἵτινες ψέγουσιν ἡμᾶς ὡς Μαριολάτρας, λέγων ὅτι ἡμεῖς δὲν λατρεύομεν τὴν Μαρίαν, ἀλλὰ μεγαλύνομεν καὶ ὑμνοῦμεν καὶ τιμῶμεν καὶ προσκυνοῦμεν αὐτὴν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ, κάλλιστα γινώσκοντες ὅτι ἡ παρθένος Μαρία «δὲν εἶνε ὁ Κύριος, ἀλλ' ἡ δούλη τοῦ Κυρίου· δὲν εἶνε ὁ Βασιλεύς, ἀλλ' ὁ θρόνος τοῦ Βασιλέως· δὲν εἶνε ὁ αὐτόφως Ἥλιος, ἀλλ' ἡ Σελήνη, ἡ ἀνταvακλῶσα τὸν Ἥλιον· δὲν εἶνε ἡ πηγή, ἀλλ' ὁ κρουνός· δὲν εἶνε ἡ ὄχθη, ἀλλ' ἡ γέφυρα ἡ μετάγουσα πρὸς τὴν ὄχθην· δὲν εἶνε ἡ σώζουσα, ἀλλ' ἡ δεομένη καὶ μεσιτεύουσα καὶ χειραγωγοῦσα πρὸς τὸν Σώζοντα καὶ τῇ χάριτι αὐτοῦ θαυματουργοῦσα ἐν τῷ κόσμῳ». Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, «ἥτις ἀποδεχομένη τὴν ἄσπιλον σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, καὶ εἰς ὑποχρεωτικὸν δόγμα ἀναγαγοῦσα τὴν ἐσφαλμένην ταύτην δοξασίαν, ὠνόμασε τὴν Μαρίαν πρωτότοκον πάσης κτίσεως καὶ ἀρχὴν τῶν ὁδῶν τοῦ Θεοῦ, συνταυτίσασα αὐτὴν μετὰ τῆς ἐν Παροιμίαις η' 22-31 προαιωνίου Σοφίας, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἦνε ἄλλος παρὰ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς καὶ Λόγος. Ἐφαντάσθη αὐτὴν ἀναμάρτητον ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συλλήψεως αὐτῆς καὶ κεκτημένην, ὡς διατείνεται, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐν τῇ νηδύϊ τῆς Ἄννης παρουσίας αὐτῆς πλήρη καὶ τελείαν τὴν τοῦ λογικοῦ ἐνέργειαν. Ἐχαρακτήρισεν αὐτὴν ὡς ἀνακαινίστριαν τοῦ ἀπωλολότος κόσμου, ἥτις ἐξ ἴσου ἀρχιερεὺς ἄκακος, ἀμίαντος, καὶ κεχωρισμένη τῶν ἁμαρτωλῶν, συνανήνεγκε μετὰ τοῦ Υἱοῦ τὴν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ, καὶ κατέστη καὶ αὐτὴ ὡς Αὐτὸς ἡμετέρα Συλλυτρώτρια. Ἐφαντάσθη αὐτὴν ὡς σωματικῶς συμπαροῦσαν ἐν τῇ ἁγίᾳ Κοινωνίᾳ τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀπεκάλεσεν αὐτὴν συμπλήρωμα τῆς Ὑπεραγίας Τριάδος, ἥτις ἄνευ αὐτῆς θὰ ἦτο ἀτελής. Καὶ τέλος ἀνεκήρυξεν αὐτὴν τεθεωποιημένην».

Ἀπεναντίας δὲ ὁ Πουριτανικὸς Προτεσταντισμὸς ὑπέπεσεν εἰς τὸ ἀντίθετον ὅλως ἄκρον. «Κατέρριψε τὴν ἁγίαν Παρθένον εἰς τὸ ἐπίπεδον κοινῆς γυναικὸς ἀσυστόλως μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ παιδοποιούσης, ἀρνούμενος τὴν ἁγνότητα καὶ καθαρότητα αὐτῆς, ἐν' ᾗ ἡ ἀπρόσιτος Θεότης κατεσκήνωσε καὶ ὡς κρῖνον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν ἡρετίσατο. Ἀπέβαλεν ἀπὸ τῆς δημοσίου λατρείας τὸ «Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον» διὰ νὰ μὴ ἀκούῃ τι περὶ τῆς δούλης τοῦ Κυρίου. Ἀπέκοψε καὶ αὐτὸ τὸ ἀποστολικὸν Σύμβολον, ὡς ἀναφέρον τὴν Παρθένον, ἐξ ἧς ἐσαρκώθη ὁ Ἰησοῦς. Ἀπεσκυβάλισε πᾶν ὅ,τι προσέφερεν εἰς αὐτὴν ἐπαξίως δόξαν καὶ τιμήν, ὡς δεικνύουσι τὰ «Χαῖρε Κεχαριτωμένη» καὶ «Εὗρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ» καὶ «Ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί» καὶ τοῦτο (γράφει εἷς προτεστάντης) χωρὶς διὰ τοῦ ἀποσκυβαλισμοῦ τούτου ἡ Διαμαρτύρησις νὰ συντελέσῃ οὔτε εἰς ζωηροτέραν πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν, οὔτε εἰς βαθυτέραν πρὸς Αὐτὸν ἀγάπην, οὔτε εἰς πλατυτέραν πρόοδον τῶν περὶ ἁγνότητος, ἱπποτισμοῦ καὶ εὐγενείας χριστιανικῶν ἰδεωδῶν».

Ὁ σοφὸς συγγραφεὺς τῶν ἐπιστασιῶν ἐμελέτησε πάντας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ὅσοι ἠσχολήθησαν περὶ τὸ ἱερὸν πρόσωπον τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ περὶ τὰ συναφῆ πρὸς τὸν βίον αὐτῆς διάφορα ζητήματα, περιστατικὰ καὶ συμβεβηκότα, ὡς δεικνύουσιν αἱ γνῶμαι τὰς ὁποίας ἀναφέρει, τὰ χωρία, τὰ ὁποῖα παρατίθησι, καὶ αἱ σημειώσεις τῶν συγγραμμάτων,

εἰς τὰ ὁποῖα παραπέμπει τὸν ἀναγνώστην. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐπὶ πηγῶν καὶ βάσεων ἀδιαψεύστων στηριζόμενος κατήρτισε τὴν «Θεοτοκιάδα», σύγγραμμα πρωτότυπον εἰς τὸ εἶδος αὐτοῦ, κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν πολὺ σπουδαῖον καὶ ἄξιον πάσης συστάσεως· διότι λύει καὶ σαφηνίζει καὶ ἑρμηνεύει πλεῖστα σκοτεινὰ σημεῖα, ἐνδιαφέροντα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, τὴν ἐξηγητικήν, τὴν ἱερὰν κριτικὴν καὶ τὴν δογματικὴν Θεολογίαν.

Θέματα, περὶ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται καὶ διὰ μακρῶν ἐνδιατρίβει εἶσι τὰ ἑξῆς. Ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης. Τὸ ὄνομα Μαριάμ. Ἡ ἔννοια τῶν εἰσοδίων. Ἡ μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ μνηστεία Τὸ πορφυροῦν νῆμα. Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει Πῶς ἔσται μοι τοῦτο; Ἡ εἰς ὀρεινὴν ἄνοδος. Προσφώνησις καὶ ἀντιφώνησις. Ἡ ἀπὸ τῆς ὀρεινῆς ἀναχώρησις. Ὑπόνοιαι κλεψιγαμίας. Τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ. Ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου. Ἄνευ ὠδίνων. Ἀληθῶς Θεοτόκος. Ἡ σφραγὶς τῆς περιτομῆς. Τὸ ὄνομα Ἰησοῦς. Ὁ μετὰ τὸν τοκετὸν ἐκκλησιασμός. Ὁ πρεσβύτης Συμεών. Τὶ δηλοῖ ἡ ρομφαία. Οἱ ἐξ ἀνατολῶν Μάγοι. Ἡ εἰς Αἴγυπτον φυγή. Ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο. Ἀρχὴ τῶν σημείων. Τὶ ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Θρῆνος ἐπὶ τῷ νεκρῷ. Ἡ Θεομήτωρ ἐν τῇ ἀναστάσει. Τὰ περὶ τοῦ τέλους τῆς Μαριάμ. Τὸ ἀγγελικὸν μήνυμα. Οἱ Ἀπόστολοι περὶ τὴν θνήσκουσαν. Ἡ ἐκφορὰ τοῦ σκήνους. Ὁ τόπος τοῦ ἐνταφιασμοῦ. Τὸ κενὸν μνημεῖον. Ἡ Παναγία ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

«Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ρομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί» (Λουκ. β' 35). Τοῦ χωρίου τούτου ὁ συγγραφεὺς τῶν ἐπιστασιῶν παραδέχεται τὴν ἑρμηνείαν Ὠριγένους, Μεγάλου Βασιλείου, Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ἡσυχίου πρεσβυτέρου καὶ Ζιγαβηνοῦ· «ὅτι ρομφαία εἶνε ἡ ἠθικὴ δοκιμασία, δι' ἧς διῆλθεν ἡ Θεομήτωρ συγκλονισθεῖσα πρὸς στιγμὴν ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἐνανθρωπήσαντα πίστει, καὶ ἀμφιβαλοῦσα περὶ τῆς θείας προελεύσεως ὅταν εἶδε κρεμάμενον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἵνα καὶ αὐτη ὡς γόνος τοῦ παλαιοῦ Ἀδὰμ συμπεριληφθῇ ἐν τῇ ὁλομελείᾳ τῶν χρῃζόντων ἀπολυτρώσεως». Ἐντεῦθεν εἰσήχθη ἐν τῇ λειτουργίᾳ καὶ ἡ εὐχή. «..... Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων προπατόρων..... ἐξαιρέτως (ὑπὲρ) τῆς Παναγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας». Καθ' ἡμᾶς ἡ προφητεία αὔτη τοῦ Συμεὼν ἐξικνεῖται πολὺ μακρὰν καὶ ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἀμφιβάλλοντας καὶ μὴ πιστεύοντας εἰς τὴν ἀειπαρθενίαν τῆς Θεοτόκου, καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς Πουριτανικοὺς Προτεστάντας, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἀπεσκυβάλισαν πᾶν ὅ,τι προσφέρει εἰς αὐτὴν δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀπεκαλύφθησαν οὕτως ἐκ τῶς καρδιῶν αὐτῶν οἱ βλάσφημοι οὗτοι διαλογισμοί, οἵτινες ὡς ρομφαία διαπερῶσι καὶ πληγώνουσι τὴν ψυχὴν τῆς Θεοτόκου.

Ταταῦλα ΚΠόλεως, Ὀκτώβριος 1937.

*† Ὁ Ἐπίσκοπος Λεύκης Παγκράτιος.*